

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

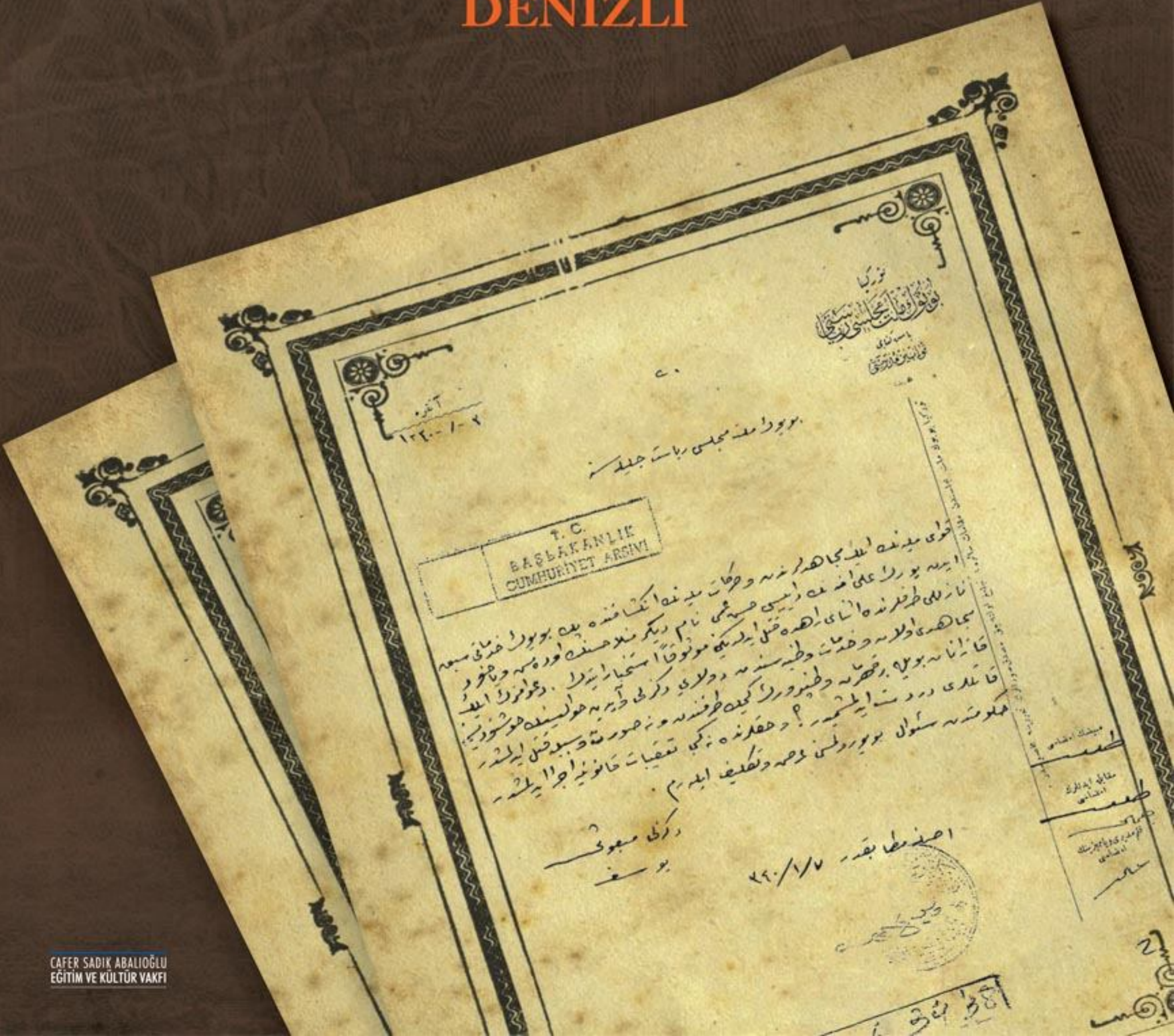
DENİZLİ

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

Sayı:32

OSMANLI ve CUMHURİYET ARŞİV BELGELERİNDE DENİZLİ

BENİM NÂÇİZ
VÜCUDUM ELBET
BİR GÜN TOPRAK
OLACAKTIR, AMA
TÜRKİYE
CUMHURİYETİ
İLELEBET PAYIDAR
KALACAKTIR...

GEÇMİŞTEN
GÜNÜMÜZE
DENİZLİ
DERGİSİ

ÖĞRENCİLERİMİZE
BURLAR

SOSYAL
ETKİNLİKLER ve
GEZİLER

EĞİTİM ve KURSLAR

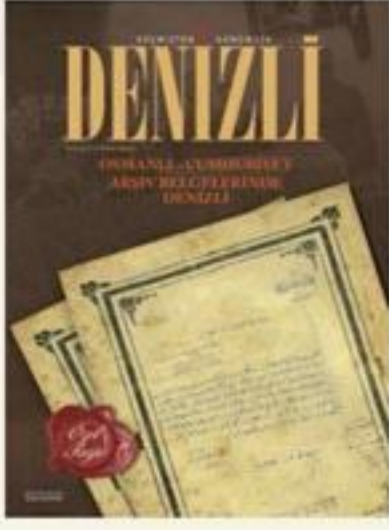

SANATA DESTEK ve
DOĞAYA SAYGI

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

Geçmişten Günümüze
DENİZLİ

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
M. Ali Abalıoğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Ömer Gökmen

YAYIN DANIŞMANI
Prof. Dr. Önder Göçgün

EDİTÖR
Doç. Dr. Süleyman İnan

YAYIN KURULU
Önder Göçgün
Ömer Gökmen
Süleyman İnan
Metin Türkteş
Şerif Kutludağ
Faruk İnceoğlu
Mehmet Korkutalp

KOORDİNATÖR
M. Ercüment Erdem

TASARIM - UYGULAMA
MacArt Tasarım
Grafik •Fotograf •Web

BASKI
Ata Matbacılık
ve Tuh. San. Tic. Ltd. Şti.

İLETİŞİM
Sümer Mahallesi
Çal Caddesi No: 116
Denizli
Tel : 0 258 268 28 50
Fax : 0 258 268 28 55
www.csavakfi.org.tr

YAYIN TÜRÜ
Yerel süreli

Dört aylık yerel tarih ve kültür dergisi

<http://dergi.csavakfi.org.tr>

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğu altındadır. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar iade edilmez. Dergide yayımlanan yazı ve dökümanların tamamının veya bir kısmının yeniden yayımlanması için izin gerekmektedir.

Dergi ücretsizdir.

Merhaba

Daha üniversitenin ilk günlerinde hiç unutmayacağım bir söz öğrenmiştim: “Belgeler yalan söylemez!...”. Hakikaten, sade belgenin kendisi bazen yorumsuz (no comment) çok şeyi anlatır bize. Bir şey ilave etmenize gerek yoktur; olduğu gibi söyler çıplak gerçeği. İşte bu sefer, o sade belgelere yer vereceğiz. Hem de özel sayı formatında ve üstelik ilave sayıyla. Bu işi yapmamızı kolaylaştıran ilgili iki ismi özellikle belirtmem gerek. Biri, Abalıoğlu Holding ailesinden Ali Abalıoğlu; diğeri Osmanlı Arşivinde uzman Muzaffer Çetin. Ali Bey’in uzun yıllardır sürdürdüğü özel tarih merakı; Muzaffer Bey’in vesikalar içinden sıyrılıp onları sadeleştirerek yeni bir dille aktarma becerisi birleşince ortaya elinizdeki bu özel sayı çıktı. Bu bakımdan neden bu sayıyı yaptığımızı açıklayan yazıları, editör yazısından hemen sonra, hem Ali Bey’den, hem de Muzaffer Bey’den okuyacaksınız. Böylesi özel sayılara periyomuz içinde önümüzdeki yıllarda da devam etme niyetimiz bâki.

Yepyeni güzelliklerle çıkma niyetimiz ise, her daim bâki...

Süleyman İNAN

İÇİNDEKİLER

4-15 Denizli Tarihinden Bir Dönem
İncirpınarlı Zeybeybaşı Alo

16-17 Osmanlı'nın Adalet Anlayışı

18-23 Orta Sandığı'ndan İktisat Bankası'na

24-40 Mücadele ve hizmetle geçen bir ömür
Yusuf Başkaya

Değerli Okuyucularımız,

2004 yılından beri çıkarmakta olduğumuz Geçmişten Günümüze Denizli Dergimizi, Denizli ve çevresinin geçmişini doğrudan arşiv belgeleri ışığında çıkaracağımız özel sayılarla zenginleştirmek istedik. Böylece daha geniş bir tarih dilimi içerisinde ele alarak, “Osmanlı ve Cumhuriyet’in ilk dönemindeki Denizli” yi sizlere sunmaktan memnurluk duyuyorum.

Hepimizin bildiği gibi dünyanın en büyük ve güçlü imparatorluğu olan Osmanlı Devleti, 14. Asırdan 20. Asrın başlarına kadar 600 küsur yıl Asya, Avrupa ve Afrika'nın önemli bir kısmında hakim olmuştur. Bugün onun mirası üzerinde kırkı aşkın devlet kurulmuştur. Bu devletlerin en az 500 yıllık tarihlerinin ana kaynakları Osmanlı Devleti Arşivleri'nde bulunmaktadır. Bu arşiv belgelerinin, dönemin sosyal yapısından iktisadi konularına, devlet idaresinden toplumsal yaşantısına, her türlü bilgiyi kapsadığı anlaşılmaktadır. Osmanlı arşivlerini incelemeyen o dönemin tarihini tam anlamı ile yazabilmek pek mümkün değildir. Zira bu muhteşem bilgi hazinesi olan arşivlerimizdeki çalışmalar, tarihe değer veren ve onu yeni nesillere en doğru şekilde aktarmak isteyen tüm araştırmacıları ilgilendirmektedir. Bugün yeryüzünde bu derinlikte öneme sahip arşiv sayısı herhalde bir elin parmaklarını aşmaz. Hakim oldukları memleketlerin insanlarını köle, yeraltı ve yer üstü zenginliklerini sömürgecilik anlayışları ile idare eden diğer milletlerin (Roma İmparatorluğu) hükümdarların aksine; atalarımız sahip oldukları çok geniş coğrafyaya adalet ve gelişmişlik götürmüşlerdir. Çok farklı ırk, din ve dilden insanları asırlarca barış içinde kaynaştırmışlardır. Osmanlı'nın çekildiği Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar hala kan gölü gibidir.

Osmanlı arşivleri dünyada eşi benzeri görülmemiş çok değerli bir bilgi hazinesidir. Denizli gibi bugün de varlığını sürdüren o dönemin kentlerinin tüm belleği de bu değerli hazinede bulunmaktadır.

Her şeyin en iyisine layık olan Denizli'mizin işte tam bu noktada çok güzel bir şansı bulunmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nin uzman kadrosundan Denizli sevdalısı hemşehrimiz ve dostumuz Muzaffer Çetin Bey, bu belgelerin bizlerle paylaşılmasına olanak sağlayacak bir işbirliğine gönülden destek olmuştur. Osmanlı ve Cumhuriyet'in ilk dönemindeki Denizli'yi, Muzaffer Bey'in ve ekibinin bilgi birikimi ve tecrübesi ışığında sizlere sunmaktan gurur duyuyorum.

Bu özel sayılarımızda da Dergi yayın kurumumuzun, alıştığımız geleneksel yayın prensiplerinden taviz vermeden özverili desteği aynen devam edecektir. Dergi yayın kurumumuza ve Muzaffer Bey'e birlikte çalıştıkları ve bu değerli sayıları bize hazırlayacakları için şükranlarımı sunuyorum.

Özel sayılarda, Denizli'nin Osmanlı dönemini ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Denizli'mizde o dönemlerde yaşanan olayları, bilinenleri ve bilinmeyenleri de siz kıymetli okuyucularımıza aktaracağız.

Hızla gelişen ve değişen dünyamızda geçmişimiz ile kültürel bağları koparmamak ve kültür mirasımıza sahip çıkmak için yaptığımız çalışmaları, dergimizin ve vakfımızın misyonunun bir gereği olarak devam ettireceğiz. Umuyorum ki özel sayılarımız da sizler tarafından aynı heyecanla karşılanacak ve kıymet bulacaktır. Saygılarımla,

Ali Abaloğlu

Merhaba

Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi'nin, dokuz yıllık geçmişi ile mahalli dergicilikte Denizli'nin kültürünün kayıt altına alınmasında büyük hizmetleri oldu. Kendisini aşması ve ulusal dergi piyasasına kendisini hazırlaması, Denizli ve çevresinin tarih ve kültürünü dünyaya tanıtmada son derecede etkili olacaktır. Denizli'nin kendine has tarihi, sosyal, siyasi ve ekonomik kültürü detaylı incelemeye muhtaçtır. Bu birikimleri başlıklar altında sıralarsak Ahilik, Tekstil, Dericilik, Cam, Ticaret, Kervan yolları, Kervansarayları, Kahramanları, Yemekleri, Giyimleri, Türküleri, Manileri, Antik şehirleri, Pamukkalesi, Höyükleri, Çarşıları, Pazaryerleri, Depremleri, Yangınları ve diğer afetleri, Siyasetçileri, Bilim adamları, Devlet adamları, İşadamları, Eşkiyaları, Medresele-ri, Camileri, Kaleleri, İmaretleri, Bankaları vd. konularda derli toplu yapılmış çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Denizli Belediyesinin hazırlatmış olduğu kent arşivinde Osmanlı Arşivleri'nden yüz bin ve Cumhuriyet Arşivleri'nden otuz bin belge de bu konuların aydınlatılması için üzerinde çalışmalar yapılmasını bekliyor.

Denizli kültürünün tanıtılması için Denizli'deki resmi ve özel kurum ve kuruluşların gerekli desteği verdiğini görmekteyiz. *Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi'nin* kesintisiz 32 sayı yayınlanması bunun önemli bir ispatıdır.

Dergimizin imtiyaz sahibi Sayın Ali Abaloğlu ile tanışmamız, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde 1915 yılında Denizli'deki bin civarındaki debbağ imalathanesinin kolera salgını bahanesiyle kapatılmalarından dolayı Dedeleri Rahmetli Debbağ Mehmed Ali [Abaloğlu] ve arkadaşları tarafından zamanın İçişleri Bakanı Talat Paşa'ya çektikleri sert ifadeler içeren telgraf sebebiyle oldu. Telgrafta; tedarikçi ve nakliyecileri ile birlikte beş altı bin kişinin ekmek kapılarının kapatılması yerine, gerekli fenni tedbirlerin alınması, hastalığa sebep olabilecek hataların düzeltilmesi, bu işten başka bir meslekleri olmayan debbağ esnafının mağdur edilmemesi gerektiğini ifade etmektedirler. Sayın Ali Abaloğlu telgraf belgesi sayesinde, De-

nizli tarih ve kültürünün tanıtılmasında arşivlerin önemli olduğunu söyleyerek arşiv belgeleri ile çalışılmış özel bir sayı çıkarmamızı istedi. Çalışmalarımıza konu tesbiti ile başladık. Yukarıda da saydığımız gibi o kadar çok çalışılacak konu var ki karar vermekte bir hayli zorlandık.

Alo'nun belge özetlerinde hep eşkiya olarak nitelendirilmesi dikkatimizi çekti. Alo hakkında arşivlerdeki üç yüz elli civarındaki belgeyi bir araya getirince olayın vechesi netleşti. Tanzimatla birlikte yeni bir yönetim sistemine geçen Osmanlı Devleti'nin eski idari nüfuz odaklarıyla (Ayanlar) olan mücadelesi de ortaya çıkmış oldu. Arşivlerimizde bu çatışmaların yüzlerce örneklerini bulmak mümkündür. Tavaslı Osman Ağa örneğinde olduğu gibi.

Ahilik kültürünün en yoğun yaşandığı merkez olan Denizlili esnaflar arasındaki dayanışmanın tezahürü olan orta sandığının devamı olduğunu düşündüğümüz "Denizli İktisat Bankası Anonim Şirketi"nin kuruluş sürecini ikinci bir dosya olarak inceledik.

Osmanlı'nın adalet anlayışına bir örnek olarak Meclis-i Vala'nın görüşüne yer verdik.

Denizli'nin yetiştirmiş olduğu hukuk ve siyaset adamı yirmi beş yıl kesintisiz milletvekilliği yapan Yusuf Bey [Başkaya]'nın hayatı ve sadece 1924 yılındaki çalışmalarının bazılarını örnek olarak verdik.

Bu sayı Muzaffer Çetin, Kemal Gurulkan, Tuğba Taşkiran, Nurkadın Esra Çetin ve İbrahim Öztürk tarafından hazırlanmıştır.

Muzaffer Çetin

DENİZLİ TARİHİNDEN BİR DÖNEM

Denizli Sergerdeliği'nden Eşkîyalığa İNCİRPINARLI ZEYBEKBAŞI ALO

Osmanlı belgelerinde “Zeybekbaşı Alo” olarak isimlendirilen zeybek ve onun Denizli Voyvodası Mustafa Ağa ve kardeşi voyvoda vekili Ali Ağa'nın zulmüne karşı silaha sarılarak vermiş olduğu mücadelenin, ömrü boyunca peşini bırakmayan ve huzur bulamadan hayatı sürgünler ve takiplerle geçtiği anlaşılan bir şahsın serencamı

Eşkîya, sözlük anlamı “kötü talihli, talihsiz; günahkâr, isyan eden” gibi mânalara gelen şakî kelimesinin çoğuludur. Ancak eşkıya Türkçe’de farklı bir anlam kazanmış olup “yol kesen” mânasına gelen kuttâu't-tarîk, “haydut, haramî” anlamına gelen savaşçı kelimelerinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Kamu düzeninin, emniyet ve asayişin sağlanması, kişilerin mal ve canlarının, seyahat özgürlüklerinin korunması İslâmın temel amaçları arasında yer aldığından eşkıyalık suçu dinen büyük günahlar, hukuken de büyük suçlar arasında sayılmış, bu suç ve uygulanacak cezaî müeyyideleri konusunda Kur'an ve Sünnete özel hüküm ve açıklamalar yer almıştır. (DİA.Eşkîya).

Eşkîyalığı tanımlamada kullanılan her sözcüğün yüklendikleri anlamda ortak nokta, içinde buldukları faaliyetlerin kanunsuz ve yerleşik düzeni bozan özellikleri olması ve sıradan halk için tehlike yaratmasıdır. Bütün eşkıyaların eylemlerini gerçekleştirdikleri yer dağlık bölge ya da kırdır. Eşkîya ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynağı kanunsuz işlerle sağlar. Zor kullanarak bazen bir kişi bazen de çetelerin dağda, kırdaki yol kesme, ev ve çiftlik basma, yağma, soygun ve tecavüz gibi kanun dışı eylemlerin genel adı eşkıyalıktır. Bu genel tanımın yanı sıra

kanun ve nizama uymayıp devlete karşı gelme eylemleri gibi siyasi suçlara da eşkıyalık denmiştir. Eşkîya terimi dışında yağma ve çapulculuk yapan, asayiş bozan kişiler için efe, zeybek, haydut, levent ve sekban gibi isimler de kullanılmıştır(Ertaş, 147).

Bu tanımlamalara göre efelerin faaliyetleri de bunlardı ama burada önemli olan eylemin nasıl yapıldığı değil, kime karşı yapıldığıdır. Efeliğin töresinde yoksulun malına el uzatılmaz, mazluma el sürülmez, yasa dışı eylemler, çevre halkına zararı olduğu düşünülerek yapılır(Özgün, 129-130).

Bu makalede Osmanlı belgelerinde “Zeybekbaşı Alo” olarak isimlendirilen zeybek ve onun Denizli Voyvodası Mustafa Ağa ve kardeşi voyvoda vekili Ali Ağa'nın zulmüne karşı silaha sarılarak vermiş olduğu mücadelenin, ömrü boyunca peşini bırakmayan ve huzur bulamadan hayatı sürgünler ve takiplerle geçtiği anlaşılan bir şahsın serencamını takip edeceğiz.

Zeybekbaşı Alo'nun babası Ali, 18. yüzyıl sonlarında Denizli'nin Kadıköy (Babadağ) ilçesine bağlı ve Babadağların eteklerinde kurulu ve genel olarak geçimini dokumacılık ve odunculuk ile sağlayan(BOA.ML.VRD. TMT.d.1830) İncirpınar köyünde yaşayan, haksızlığa karşı kim olursa olsun anında tepki gösteren, gözünü budaktan

Alo'yu Denizli'den uzaklaştırmak isteyen Aydın valisi ve Denizli kaymakamı "Padişahın küffar ile savaştığını yakın çevresindekileri toplayarak savaşmak için kendisinin de bu savaşa iştirak etmesini" isterler.

İncirpinar'dan bir görünüm. Alo'nun yıkılmış olan konağı

sakınmayan bir Ege köylüsü iken köyün imamının kızına talip olmuştur. İmam, kızını bu delidoluluğundan dolayı Ali'ye vermediği gibi, köyden ayırarak bilinmeyen bir yere, akrabalarının yanına götürerek Ali'nin ona ulaşmasını engeller. Türk aşk hikayelerindeki kurguyu aratmayacak bir şekilde sevdiğine kavuşmak için bir çıkış yolu arayan Ali imama, kızını verdiği süre içinde getirip kendisi ile evlendirmede takdirde kendisini öldüreceği tehdidinde bulunur. Verilen sürede kızını getirmemesi üzerine de imamı öldürür.

Sevdiği kıızı bulup evlenmek için kadınların en çok ilgilendikleri İncik boncuk satma işine "çerçiciliğe" başlar. Yedi yıl boyunca katır sırtında köyleri dolaşmaya başlar. Yazın sıcağına, kışın soğuğuna aldırmadan, yağmur çamur demeden, mahalle mahalle, ev ev dolaşır çerçilik yapar. Gitmedik köy uğramadık ev bırakmaz. Tekrar tekrar aynı köyleri ve evleri bıkmadan usanmadan kapı kapı dolaşır. Ali, sevdiği kadını ararken lakabını da almıştır. Ali artık "Çerçi Ali" olmuştur. Umudunu kaybetmeden yıllarca sevdiği kadını, hayat arkadaşını arar. Yedi yıllık bu arayışın sonunda bir gün sevdiği kız çerçi sergisine gelir. Ali'nin de sevdiği kızın da hasretleri böylece sona erer. Ali o anda, bütün malını ve katırını yıllardır sevdiği kıza sahip çıkıp, koruyan aileye vererek sevdiği kıza birlikte köyüne döner

ve evlenirler.

Yalnız sevdiği kızın babasını öldürmüş olmasının onda meydana getireceği tesiri kestiremediği için endişelidir. Ta ki oğulları Ali'nin(Alo) doğumu ile endişelerinin yersizliğini anlar. Evlatları Alo'yu en iyi şekilde, imanı bütün, haksızlıklara cesurca karşı duran, bilgili, civan mert bir delikanlı olarak yetiştirirler.

1820'li yıllarda Denizli Darphane-i Amire'ye bağlı olarak voyvodalıkla idare edilmekte olan bir merkezdir(BOA, HAT 669/32673). Voyvodalık Osmanlı idari sistemi içerisinde reis, subaşı, ağa gibi değişik anlamlara gelen idari bir görevdir. On yedinci yüzyıldan itibaren Eyalet valileri ve sancak mutasarrıfları, kendilerine verilmiş olan eyalet ve bunlara bağlı kazalarda bulunan görevlilerden veya halkın isteği ile yerlilerin ileri gelenlerinden birini Voyvoda olarak tayin ederdi. Buldukları yerin vergilerinin toplanmasından, askerlik işleri ve belediye hizmetleri gibi görevleri olan voyvodalık Tanzimat dönemine kadar devam etmiştir(Pakalın, C. III, 598).

Osmanlı Devleti'nde İstanbul'un ihtiyacı olan zahire ve benzeri ihtiyaç maddeleri vilayetlere gönderilen emirlerle karşılanmakta(Çiftçi, s.2) ve halk, yerel idareciler tarafından ekonomik durumlarına göre edna[dar gelirli],

evsıt[orta gelirli] ve âlâ[zengin] olmak üzere üç vergi grubuna ayrılmaktaydı.

İşte bu yöntem gereği Denizli de voyvodalıkla idare edilmekteydi. 1828'de Voyvodalık görevinde Şeyh Mustafa bulunmaktaydı. Kardeşi Ali Ağa da voyvoda vekili olarak görev yapıyordu. Ancak bu görevi yapanlardan yani voyvoda ve kardeşinin zalim ve gaddarca uygulamalarından Denizli ahalisi son derece rahatsızdır. Bu rahatsızlıklarını ve şikâyetlerini İstanbul'a bildirmişler, "Voyvodanın görevden alınarak yerine yeni birinin görevlendirilmesini" istemişlerdir(BOA, HAT 640/31512). Denizli ve kazalarından karşılanması istenen "İstanbul zabiresini temin ederken halka zulüm" yaptıkları iddia edilerek değiştirilmeleri hakkında dilekçeler verilmiştir(BOA, HAT, 640/31512). Voyvoda Mustafa Ağa ve vekili olan kardeşi Ali hakkında şikâyetlerin artması üzerine durumunu incelemek üzere merkezden gönderilen Divan-ı Hümayun hâceganlarından Şerif Mehmed Nayab Efendi Denizli'ye gelir. Fakat voyvodanın zulmüne dayanamayan ve aralarında Alo'nun da bulunduğu on sekiz kişi; (Kadı Karyeli [Babadağ ilçe Denizli] Hazinedâr Mehmed, İncirpınarlı [İncirpınar köyü Babadağ Denizli] Alo [BOA, HAT, 669/32673 numaralı belgede ise babasının lakabı ile Çerçi Ali olarak kaydedilmiştir], Bucak Karyeli Kara İbrahim, Ahmedli Kethüdâsı Kara Ali, Bucak Karyeli Yörük Ali, Kadı [Babadağ ilçe Denizli] Karyeli Usta Ömer Oğlu, Saray [Sarayköy ilçe Denizli] Karyeli Hacı İsa Oğlu Ömer, Saray [Sarayköy ilçe Denizli] Karyeli Uzun Hacı Beyoğlu Osman, Kadı [Babadağ ilçe Denizli] Karyeli Çakır Oğlu, Kadı [Babadağ ilçe Denizli] Karyeli Atik Ayân İbrahim, Karcı [Karcı mahallesi Denizli] Karyeli Köse Mehmed Oğlu Hacı Hüseyin, Vecdizade Hacı Süleyman, Salih Efendi, Denizli Nâibi Mehmed İzzet Efendi, Karcı [Karcı mahallesi Denizli] Karyeli Hacı Emin Oğlu, Karcılı [Karcı mahallesi Denizli] Hacı İbrahim Oğlu Çakmaklı Hacı Emir Oğlu Hüseyin, Çakmaklı Şeyh Osman) Osmanlı belgelerine Denizli Hadisesi olarak geçen isyanı başlatmışlardır. Bu isyan devlete ve padişaha karşı değildir. Zalim ve gaddar olan idarecilerin değiştirilmesi içindir. Voyvoda konağını basmış (BOA, HAT, 640/31512-V) ve yağma etmişlerdir(BOA, HAT, 640/31512). Voyvoda Mustafa Ağa, vekili ve kardeşi Ali Ağa ve kendilerini destekleyenler ise olaya siyasi bir yön vermek ve İstanbul'u ikna etmek amacıyla "Çeşme tarafının muhafazasına memur olan eski Denizli Voyvodası Tavash Osman Ağa'nın olayla ilgisi olduğunu ve bahsi geçen şahısların tabrikçisi olduğu"na dair bilgiler vermişlerdir. Hatta baskına katılan Kadı Karyeli [Babadağ ilçesi Denizli] Hazinedâr Mehmed'i Tavash Osman Ağa'nın hazinedarı Kadı karyeli Mehmed olarak ifade etmişlerdir(BOA, HAT, 669/32673). Mustafa Ağa söz konusu şahısların ele geçirilip cezalandırılmaları ve fesadın daha da büyümesinin önünün alınmasını ve bunun için de şahısların sürgüne gönderilmelerini İstanbul'dan

talep etmiştir. Darphane Nazırlığı'nın girişimi ile ve İzmir Muhafızı Hasan Paşa vasıtasıyla taraflar soruşturulmuş, "Tavash Osman Ağa'nın eski Denizli Voyvodası olduğu için haylice çiftlik abalisinin kendi taraftarı olduğu ve Mustafa Ağa'nın voyvodalığını hazmedemediği için voyvodalığı yeniden ele geçirmek ve emlakinden hisse vermemek amacıyla başlayan olayların onun başının altından çıktığı, bazı kendini bilmez kimseleri ve çevre kazalardan toplanan birkaç yüz zeybeği tabrik ederek voyvodanın kethüdasını hapsedtikleri ve kendisinden haber alınmadığı" iddia edilmiştir.

Bu olayın Osmanlı arşiv belgelerine yansıyan bir yönü de İstanbul'un zahire ihtiyacının karşılanması için Denizli ve kazalarından toplanması ve Mudanya İskeleyi üzerinden gönderilmesi istenen zahire için Denizli Mahkemesi'ne gönderilen fermanın, Denizli mahkemesinin eşkiya tarafından basılmış olması sebebi ile Denizli Nâibi Mehmed İzzet Efendi'nin "eşkiyadan korkarım" diye fermanı okumadığı, hakkında Denizli, Honaz, Ezine-i Lazkiye[Sarayköy], Çarşamba-i Lazkiye[Buldan] ve Gököyük kaza naibleri tarafından gönderilen yazılar merkeze bildirilmiştir (BOA, HAT, 640/31512-A ve B).

Osmanlı idaresi tarafından, isyanın daha fazla büyümesini engellemek ve kargaşayı defetmek amacıyla olayların sebebinin araştırılıp gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir. Bunun için gönderilen Divan-ı Hümayun Hâceganı Şerif Mehmed Nayab Efendi Denizli'ye geldi. Her ne kadar Denizli'ye gelmiş bile olsa "Nayab Efendi'nin geldiği gibi hapsedildiği, zorla bazı evraklar imzalatırıldığı, güvenilir kararlar almasının mümkün olmadığı ve hayatından endişe ettikleri (BOA,HAT 640/31512-S), eşkiyaların voyvoda konağını ve mahkemeyi basarak hükümet işlerini yürümez hale getirdikleri, ahalinin sıradan işlerinin bile yapamadığı" voyvoda ve yandaşları tarafından İstanbul'a şikâyet edilmektedir(BOA, HAT, 640/31512-E). Bundan maksatları yaptıkları zulmü örtbas etmek içindir. Şerif Mehmed Nayab Efendi'nin Denizli'deki isyanın sebebini İstanbul'a bildirirken voyvoda ve kardeşinin zulmünü sebep olarak bildirirse, bu kararı eşkiyanın baskısı altında verdiğini ispatlamak içindir. Bu iddialarını güçlendirmek için kendilerine yakın olan Buldan ve Honaz naiplerine de Alo ve arkadaşlarının eşkiya oldukları ve Nayab Efendi'ye isteklerini zorla yaptıkları iddialarıyla İstanbul'a bildirtmişlerdir. Voyvoda Mustafa Ağa ve kardeşi Ali Ağa tarafından merkeze gönderilmiş olan yazılarda refakatinde bulunan Hacı Abdülkadir Ağa ile birlikte Buldan'a gitmeğe mecbur bırakıldıkları bildirilmiştir(BOA, HAT 640/31512-P). Nayab Efendi'nin hapsedilmesi ve Buldan'a gitmek zorunda kalışı hakkında belgelere yansıyan durumun konumuz açısından önemi ise bu olaylarda İncirpınarlı Alo isimli şahsın eşkiyaya başbuğ olarak zikrediliyor olmasıdır. İncirpınarlı Alo artık Voyvoda Mustafa Ağa'nın merkezle yapmış olduğu yazışmalarda ayırt edici bir şekilde zikredilmekte ve daha sonraki

yıllarda yaşanacak olan kin yavaş yavaş zemin bulmaktadır.

Divan-ı Hümayun Hâceganı Şerif Mehmed Nayab Efendi'nin yürüttüğü tahkikat sırasında halkın "Voyvoda Şeyh Mustafa Ağa ile biraderi ve vekili olan Ali Ağa'dan emin olmadıklarını, değiştirilmeleri halinde yerlerine her kim voyvoda olursa ona itaat edeceklerini" bildirdikleri de tespit edilmektedir(BOA, HAT, 640/31512-G).

Nayab Efendi'nin verdiği rapor üzerine Denizli Voyvodası Mustafa Ağa ve biraderi Ali Ağa görevden alındı. Alo, Denizli Asakir-i Muvazzafa Sergerdesi yapıldı. Denizli voyvodalığına atanan Tavaslı Osman Ağa'ya Denizli, Tavas ve Menteşe voyvodalıklarını bir arada yürütme görevi verilmiştir. Tavaslı Osman Ağa'nın idaresi altında Alo ve arkadaşları Denizli'nin asayişini sağlamakla görevlendirildi(BOA, MVL 263/45). 1829 yılında asayiş sağlamakla görevli olan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla asayiş sağlama görevi mahalli kuvvetlere verilmişti. Bu durum Alo ve arkadaşları için eşkıya olmadıkları ve devlete ve padişaha bağlılıklarını gösterebilmek için güzel bir fırsattı. Daha önce zararlı bir sergerde olarak eşkıya ilan edilen Alo, adalet ve hakkaniyetle görevini yaparak, Denizli ve çevresindeki asayiş sağlamaktaydı.

Alo Denizli'nin askeri sergerdesi görevini ifa ederken, şehrin imarı için de çalışmaktaydı. Çevresinde bilim adamlarını toplayıp onlarla sohbetler ederdi. Mektepler inşa ettirip, mevcutlarını tamir ettirmekte idi. Çevresindeki ilim adamlarından en önemlisi Denizli Müftüsü Cezayirli Miftahüddin Efendi'dir. Osmanlı belgelerinde Miftahüddin Efendi hakkında rastladığımız ilk kayıt 1844 tarihli 1813 nolu temettuat defterinde bulunmaktadır. Miftahüddin Efendi söz konusu defterde 247 numaralı hanede kayıtlıdır(BOA, ML.VRD.TMT.d.1813).

Merkezi bürokrasiyi güçlendirerek devletin bütünlüğünü tehdit eden problemlere karşı bir çözüm bulma girişimi olan Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Fermanı ile gelen reformları, taşradaki ayan ve eşraf sınıfının konumunu da yeniden belirledi(Ertaş, 119). Osmanlı

hükümeti, mücadele aşamasında ayanların gücünü kırmak ve onlara devletin biçtiği rolü benimsetmek için çok defa güç kullanmaktan çekinmemiştir(Ertaş, 120).

1429 yılında Osmanlı idaresine giren Denizli'nin idari yapısı Tanzimatla birlikte değiştirildi. 1840 yılına kadar hep Kütahya'ya bağlı bir kaza olarak idare edilen Denizli, Tanzimatla birlikte merkezi İzmir'de olan Aydın Vilayeti'ne bağlanmıştır.

Böylece Denizli'ye merkezden bir kaymakam tayin edilmiş, Aydın valisi ve Denizli kaymakamı Alo'nun etkinliğini kırmak için kendilerince mücadeleye başlamışlar. Ancak Alo'nun civanmert ve adil hizmetlerinden dolayı bir türlü

istedikleri açığı bulamamışlardır. Alo'nun çevresindekileri ondan uzaklaştırmak ve etkisizleştirmek için çalışmalar başlatmışlardır (BOA, MVL. 273-14). İlk olarak Denizli Müftüsü Miftahüddin Efendi'nin görevine son verilmiştir. Miftahüddin Efendi azledildikten sonra Denizli'den ayrılmayınca hakkında türlü iftiralarla sürgüne gönderilmesi için İstanbul'a şikâyet edilmiştir(BOA, MVL 307/30). Denizli kaymakamı, kaza nabi vs imzasıyla 11 Ca 1269 [20 Şubat 1853] tarihli yazıda Şaki Alo'yla ittihad eden Denizli Sabık Müftisi Hoca Miftahüddin Efendi'nin harcırah verilip kandırılarak İzmir'de götürülüp, tevkif edilmesinin uygun bulunduğu dair(MVL 263/45.1) İzmir Valisi'nin aynı konudaki tahriratiyle ekleri Meclis-i Vala'ya gönderilerek, görüşülmüş Meşihat-penahilerinin de görüşü alınmış (MVL.263/45.2) ve sadarete havale edilmiştir. 26 Muharrem sene 1270'de [29 Ekim 1853] Şeyhulislam Arif Hikmet Efendi'nin arzı: Hoca Miftah Efendi'ye Denizli'den çıkartılıp yakındaki başka bir yere yerleşmesi konusunda tenbihname yazıldığı ve gerekli evrakın sadarete gönderildiği bildirilmiştir. Gurre Safer 1270 [3 Kasım 1853]. Bu şikâyetler zamanla doğrudan

Alo'yu hedef almaya başlamıştır. Ancak doğrudan alt edemeyeceklerini anladıkları Alo'nun hile ile Denizli'den sürülmesi için çalışmaya başlamışlardır (BOA, MVL 263/45).

Padişah ve devlet için canını bile vermeye hazır olan Alo'nun düşmanları için onu Denizli'den

Alo'nun gösterdiği gayret ve kahramanlığı Rumeli Ordusu'nun bütün komutanları tarafından sürekli olarak takdir edilmiştir. Cephede bulunan subaylar, bütün samimiyetiyle memleket savunması için gönüllü olarak savaşa katılan Alo'nun, suçlu olmasının imkansız olduğu kanaatine varsalar da olay netleşene kadar O'nu bir köyde tutmuşlardır. Alo ve oğlu Mustafa Yergöğü'de, Rumeli'deki savaşlarda Alo ile birlikte bulunmuş olan eski Denizli Müftüsü Miftahüddin Efendi ise Bükreş'te gözetim altında alınmışlardır. Oğlu Mustafa ile birlikte parasız pulsuz kalan Alo, silah ve giyeceklerini satmak zorunda kalır.

uzaklaştırabilecekleri fırsat Kırım Savaşı ile ortaya çıkmıştır. Alo'yu savaşa göndermek için Aydın Valisi ve Denizli Kaymakamı, "Alo'nun üstün hizmetleri ve padişaha bağlılığından dolayı ödüllendirilmesini" talep etmişlerdir. Bu talep üzerine Alo, bir hizmet nişanı olan Mecidiye nişanı ile taltif edilmiş ve Sultan Abdülmecid Han'ın iltifatına nail olmuştur.

Vali ve Kaymakam nişanın verilmesinden hemen sonra Alo'ya, Padişahın küffarla savaşa girdiğini, kendisinin de yakın arkadaşlarıyla hemen cepheye gitmesinin iyi olacağını; Padişahın bundan çok memnun olacağını söyleyerek ikna etmişlerdi. Fakat hesap edemedikleri Alo'nun iki bin kişilik bir orduyla savaşa katılmak istemesiydi.

Hasta adam olarak nitelenen Osmanlı Devleti'ni parçalamak üzere Rusya'nın Avrupalı Devletlere teklifi ve kutsal yerler sorunu bahanesi ile Kırım Harbi başladı. Kırım Savaşı, Osmanlı sosyal ve siyasal yapısını da derinden etkileyecek ve bir dünya savaşı provası niteliğine bürünecektir. Bu savaş Osmanlı Devleti'nin istemediği bir savaş olmasına rağmen Rusların Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale etmek ve nihayetinde de toprak kazanmak konusundaki ısrar ve hevesleri neticesinde 1853 yılında öncelikle Rumeli cephesinde Osmanlı ve Rus orduları arasında başlayan savaşa sonradan İngilizler ve Fransızların da katılmasıyla müttefiklerin zaferiyle bitmiştir.

Alo'yu Denizli'den uzaklaştırmak isteyen Aydın valisi ve Denizli kaymakamı "Padişahın küffar ile savaştığını yakın çevresindekileri toplayarak savaşa katılmak için kendisinin de bu savaşa iştirak etmesini" isterler. Alo kendisine oynanan oyunun farkına varamaz. "Ben padişahım için iki bin asker toplayacağım" diyen Alo bunun için kendisine bir sancak ve toplanacak askerlerin masrafları için tayinat verilmesini ister. Denizli kaymakamı ise toplayacağı bin beş yüz iki bin kişilik kuvvetle Alo'nun elde edeceği gücün İzmir'i bile ele geçirebilecek bir noktaya ulaşacağı ve savaşa gitmeyip başlarına bela olacağı düşüncesi ile sancak vermek istemez. Asker toplamak için vakit geçirmesinin doğru olmadığını ve yakın çevresindekilerle birlikte bir an önce savaşa katılmasını tavsiye eder. Aydın valisi Alo'ya sancak vermeyen Denizli kaymakamına kızar ve derhal sancak vermesini emreder(BOA, MVL, 273/14). Valinin emri ile Alo'ya sancak verilir. Fakat bir haftada ne kadar asker toplarsa o kadarıyla hemen hareket etmesi emredilir. Devletin böyle sıkıntılı bir zamanında İncirpınarlı Alo'nun asker toplamak için istediği ferman ve tahsisatı geciktirilmiştir. Vali, Alo'nun isteklerinin bir an evvel yerine getirilip yola çıkarılmasını emredince kaymakam Alo'nun her türlü isteğini yerine getirdi(BOA, MVL, 273/14)". Alo kuvvet toplamak için uğraşırken düşmanları Denizli civarında ortaya çıkan ve başıbozuk zeybeklerden bir kısmını başına toplayan Karcılı Ali'yle asker toplamasını engellemek üzere Alo'ya zorluk çıkartmışlardır. Bütün engellemelere rağmen arzu ettiği kuvveti toplamış olan Alo'nun, Denizli civarında bulunan ve aralarında hasımlık olan Karcılı Ali

üzerine yürümek isteyeceği düşüncesi ile tedbir alınması ve dikkatli olunması hakkında yazılar gönderilmiştir(BOA, A. MKT. UM, 149/83). Alo, vakit geçirilmeksizin Silistre cephesinde savaşmak üzere sevk edilir. Kendi isteği ile orduya katılmak istemiş olan Alo'nun gönüllü ordusundan yol güzergahı boyunca bazı firarların olması Denizli'de kendisine düşman olanları yeniden harekete geçirir. Kendisinin de firara yeltenebileceği ve firar ederse büyük zararlara sebep olabileceği ifadeleri ile İstanbul'a şikayetlere başlanmıştır. Bilhassa Aydın valisi, Alo daha cepheye varmadan Rumeli Ordusu Kumandanı Agah Paşa'ya yazdığı mektupta Alo hakkında olmadık hakaretler yağdırarak hemen zabt u rabt altına alınmasını ve bir daha kesinlikle Denizli'ye gönderilmemesini istemektedir (BOA, A. MKT. NZD, 109/67).

Alo'nun ordusu cepheye sevk edilir. Silistre kalesinin ilk muhasarasından sonuna kadar kale dışında bulunan ve sıçan yolları olarak tabir edilen yolların muhafazasıyla görevlendirilir. Kaleye sızma teşebbüslerinde bulunan düşmanla boğaz boğaza savaşan Alo'nun gösterdiği gayret ve kahramanlığı Rumeli Ordusu'nun bütün komutanları tarafından sürekli olarak takdir edilmiştir. Cephede bulunan subaylar, bütün samimiyetiyle memleket savunması için gönüllü olarak savaşa katılan Alo'nun, suçlu olmasının imkansız olduğu kanaatine varsalar da olay netleşene kadar O'nu bir köyde tutmuşlardır(BOA, MVL 181/28).

Alo ve oğlu Mustafa Yergöğü'de, Rumeli'deki savaşlarda Alo ile birlikte bulunmuş olan eski Denizli Müftüsü Miftahüddin Efendi ise Bükreşte gözetim altında alınmışlardır. Oğlu Mustafa ile birlikte parasız pulsuz kalan Alo, silah ve giyeceklerini satmak zorunda kalır. (BOA, I, MVL, 317/13394).

Alo ve oğlunun aileleri ile birlikte Vidin'de mecburi ikâmete tabi tutulmalarına, Müftü Miftahüddin Efendi'nin ise Bursa ve Denizli haricinde Bolu ya da Safranbolu'da ikamet ettirilmek üzere İstanbul'a gönderilmesine karar verilmiştir (BOA, MVL, 286/2).

Alo'nun hanımı yanlarına biner kuruş vererek Alo ve oğlu Mustafa'yı kurtarmak üzere Rumeli'ye göndereceği haberleri üzerine, söz konusu girişim İzmir Valisi vasıtasıyla Vidin valisine bildirilmiştir (BOA, A. MKT. UM, 216/35). Alo'nun Vidin'de mecburi ikameti kararına ailesinin de dahil edilmesi üzerine Denizli'de bulunan hanımı ve çocukları da tutuklanmış ve Denizli'de bulunan mallarının satılması için açık artırmaya gidilmiştir(BOA, A.MKT.UM.234/63). Alo'nun büyük kızı ile evli olan ve İzmir'de mahpus bulunan damadı Şerif Ali'nin ve kızının da sürgün kararına dahil olup olmadığı gibi meseleler ise Osmanlı idaresini ciddi olarak meşgul etmiştir (BOA, MVL, 289/58).

Vidin'de zorunlu ikâmette bulunan Alo, affedilmesi için sürekli olarak başvuruda bulunmuştur (BOA, MVL 181/28)². Alo, 15 Kasım 1858'de İstanbul'a gelerek

2 * Dilekçelerden ikisinin günümüz Türkçesine sadeleştirilmiş hali için bkz. EK II ve EK III

Vidin'de sürgün hayatı yaşadığını, Denizli'deki ailesi ve mallarının korunmasında haksızlık yapıldığını, kendisine yardım edilmesi için Meclis-i Vâlâ Başkanlığı'na dilekçe verir. (BOA.MV.579 / 61)**.

İncirpınarlı Alo, Vidin'de sürgünde bulunduğu sırada Denizli'de bulunan Mecidiye nişanını, altın saatini, diğer eşya ve hayvanlarını çalan Sarayköyü Kazası'nın Kadı karyesinden [Babadağ ilçesi, Denizli] Sofuoğlu İbrahim ve Mehmed isimli iki kişiden mallarını geri alabilmek için hukuk mücadelesi verebilmek üzere İstanbul üzerinden İzmir'e gelmiş ve İzmir'de kurulan mahkemede davaları görülmüştür. Zaptedilmiş eşya ve hayvanlarına karşılık on iki bin beş yüz kuruş karşılığında taraflar anlaşarak söz konusu meblağ Sofuoğullarından tahsil edilerek Alo'ya teslim edilmiştir (BOA, I. MVL, 409/17761).

Fakat Zeybekbaşı Alo artık yaşlanmış olması sebebi ile Vidin'e dönmek istemeyerek Anadolu'da iskân olunmak istemektedir. Böyle bir durumun kaçarak memleketine geleceği ve önu alınamayacak olaylara sebep olacağı düşüncesiyle Rumeli'de istediği bir yerde iskan edileceği bildirilir. Rumeli'nin hava ve mevkiine alışamadığını bu sebeple Bursa veya Kütahya'da iskan edilmek isterse de Denizli'ye yakınlığı sebebi ile uygun bulunmaz. Kastamonu veya Karadeniz sahilinde bir yer ya da Midilli Adası'nda iskânına izin verilebileceği teklifi üzerine, midilli'ye gitmeyi kabul eder. Bu arada Alo, ailesinin de kendisi ile beraber sürgün edileceğini öğrenince, perişan olmamaları için hanımını boşar (BOA, I. MVL, 409/17761). Her ne kadar memleketine uzaksa da Midilli'de iskân edilmeyi kabul eder.

Kırım Harbi'ndeki başarılarından dolayı kendisine Vidin malından tahsis edilen aylık bin beş yüz kuruşluk maaşı da Midilli'ye nakledilir(BOA, A. MKT. MVL, 104/1).

18 Eylül 1859 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla Midilli'de ikamet ettirilen Alo kaçarak Denizli'ye gelir. Midilli Kaymakamı durumu İzmir Valisine ve İstanbul'a bildirmesi üzerine(BOA, I.MVL 428/18785) İzmir Valisi hemen harekete geçerek yakalanması için yazışmalar yaparak, Denizli'de kalmasının sakıncalı olduğunu, yakalanarak hemen Midilli'ye gönderilmesini ister.

Kendisine karşı gösterilmiş olan iyi niyeti suistimal ettiğini öne süren hasımları Alo'nun kendilerinden intikam alacağını düşünerek hemen yakalanması için harekete geçerler. Bu düşüncelerin yansıdığı belgelerde zamanında tedbir alınmazsa önu alınamayacak olayların çıkacağını iddia etmektedirler. İncirpınarlı Alo'nun Koca Arap gibi meşhur eşkıyalar ve Rumeli'den gelen Hırvatlarla Kuşadası postasını vuracağı haberleri(BOA, A. MKT.UM, 373/100)

Osmanlı idarî ve askerî mekanizmalarını meşgul etmiştir.

Gerek firar olayı gerekse gittikçe büyüyecek bir tehlike olarak görülmesi üzerine teslim olması teklif edilmiştir. Suçu olmadığı halde yıllarca sürgün edilen Alo, gene sürüleceği, belki de hapsedileceği için bu teklifi kabul etmemiştir. Bunun üzerine Alo ve adamlarının yakalanması için değişik zamanlarda asker sevk edilmiş de yakalanamamıştır.(BOA, MVL, 594/29) Bunun üzerine yakalanması için İzmir civarından Hamdi Bey kumandasında elli kişilik bir kuvvet sevk edilir. (BOA, ML. MSF, 14985).

Büyük uğraşlar üzerine adamları birer ikişer yakalanır. Ancak Alo'yu bir türlü yakalayamazlar. Uzun süren direnişini (BOA, MVL, 594/29) kırmak için İstanbul'dan asker sevk edilmesine karar verilir (BOA, A. MKT. NZD,

314/50). İstanbul'dan getirilen askerler 14 Temmuz 1860 tarihinde kendisini sağ olarak yakalar. (BOA, A. MKT. UM, 431/4). Yakalanması için bir hayli masraf yapılmasına sebep olmuştur. Bu masrafların nasıl karşılanacağı araştırılır. Alo'nun Kırım Savaşı'na giderken vekil tayin ettiği Kadı Karyesi muhtarı Alo'nun düşmanlarının safına geçtiği için, öldürülme korkusuyla bütün masrafları ödeyeceğine dair senet verir. Ödeyemeyince de hapsedilir. Yapılan masrafların halk tarafından karşılanmasına karar verilir (BOA, A. MKT. DV, 174/14).

İncirpınarlı Alo'nun yakalanmasından sonra 1863 yılında toplandıkları bir evde oğlu Mustafa, Mehmed Ali ve amcasının oğlu Hacı Hasan, firari asker Hacı Osman Efendi'nin oğlu Mehmed ve Koca Arap adlı altı kişinin de askerle girdikleri çatışmada yakalandıklarını görmekteyiz (BOA, MVL, 662/29).

Bir voyvodanın zulmüne başkaldırı ile başlayan Denizli Zeybekbaşı Alo'nun çileli hayatı, Kırım Harbi'nde gösterdiği kahramanlıklara, madalya ve maaşlarla taltif edilmesine rağmen, peşini bir türlü bırakmayan düşmanları yüzünden devletle çatışarak ele geçirilen bir eşkıya olarak kayıtlara geçmiştir.

Osmanlı Arşiv kayıtları incelendiğinde aynı dönemde Alo'nun öyküsüne benzer nice şahısların öykülerine rastlanmaktadır. Biz bu makalede Denizli ölçeğinde Alo'yu ele aldık. Tavashlı Osman Ağa'nın hikayesinin doğru bir şekilde ortaya konmaya, Atçalı Kel Mehmed'in İsyanı, Sinanoğlu-Karakethüda mücadelesi gibi olayların çeşitli araştırmaların konusu olmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Hatasıyla sevabıyla geçmişteki değerlerimize sahip çıkmalıyız. Alo'nun hayatını anlatmaya çalışırken, on dokuzuncu asrın ortalarında Denizli'deki bazı olaylarında aydınlandığını görmekteyiz. Bu çalışma ile tarihe bir ışık tutabildiysek kendimizi mutlu hissedeceğiz.

***

Bir voyvodanın zulmüne başkaldırı ile başlayan Denizli Zeybekbaşı Alo'nun çileli hayatı, Kırım Harbi'nde gösterdiği kahramanlıklara, madalya ve maaşlarla taltif edilmesine rağmen, peşini bir türlü bırakmayan düşmanları yüzünden devletle çatışarak ele geçirilen bir eşkıya olarak kayıtlara geçmiştir.

EK I

“Denizli'nin Sarayköyü Kâzâsı dahilinde İncirpınarı köyü sakinlerinden olan ve kendisi için netameli olduğu hakkında bilgiler dolaşan Alo Orduya katılmak için bir dilekçe verdi. Adamlarıyla birlikte hatasıyla sevabıyla hangi orduya katılması emir buyrulursa gitmek istediğini bildirdi. Denizli Livası Kaymakamı Sadri Bey'e gönderilen bir kıta emirnamenin bir suretini Alo'ya verip bir hafta içinde orduya katılmak üzere yola çıkmak için acele etmesini istedi. Alo, Valiye yeniden dilekçe vererek orduya katılmak istediğini ancak Kaymakam Sadri Bey'in asker toplamak için bayrak açtırmadığını yalnız buyrulduyu ile çıkıp gitmesini istediğini bildirmektedir. Alo ise orduya katılmak için eğer ki bin beş yüz iki bin askeri öyle bir hafta içinde toplamak mümkün değil, bir ayda bu kadar askeri toplarım. Ayrıca tayinat verilmesini ve Sarayköy Kazası müdürü Lütfullah Efendi'nin dahi kendisiyle beraberce gelmesine izin istedi. Fi 24 Rebiyülevvel sene [12]70 [Miladi: 25 Aralık 1853] tarihinde Denizli Kaymakamı Sadri Bey Eski sadrazam Ali Paşa'ya yazdığı mektupta Alo'nun fena adam olduğunu Denizli'den kovmak istediklerini bildirmiştir. Topladığı askerlere verilmek üzere askere yevmiye üçer yüz dirhem ekmek ve yirmişer para katık parası ile süvarisine yem verildi. Topladığı piyadeleri, İzmir'den vapur ile denizden ve süvarileri ise karadan İstanbul'a gönderilecek. Alo gerek asker toplarken gerekse yolculuk için gerekli yardımlar yapıldı. Geriye dönüşünde İstanbul'dan İzmir'e geleceğini beyanla hem piyade hem de süvariler için benden iki kıta yol izni istedi. Sarayköy Müdürü Lütfullah Efendi'nin kendisiyle İstanbul'a kadar gitmesini ve dönünceye kadar kendisine İncirpınar muhtarı Hacı Ali Ağa'nın vekil tayin edilmesi istedi. Alo için, şunun bunun evladını cebren asker yazacağım deyip şundan bundan akçeler ve çeşitli isimler adıyla hediyeler almakta olduğu hakkında haberler aldık. Durum incelemesi için gönderdiğim İzmir zabuta çavuşlarından oldukça dirayetli ve yedi fırka kudretli olan

İsmail Çavuş, Alo'nun yanında on sekiz gün kadar birlikte olduğunu, kendisinden öyle kötü bir hareket görmediğini ve kendisinin yanından ayrılınca ya kadar toplamış olduğu beş altı yüz nefer süvârî ve piyade askerine dâima vasiyetler eylemekte ve Mart dokuzu [22 Mart 1854] çıktığı gibi hareket edeceklerini söylemekte ve askerinin o günde yola çıkmak için benden bir bayrak istemekte olduğunu beyân ve ifâde eylemiştir. İsteddiği bayrak yaptırılıp özel görevli memur ile gönderdim. Fakat Denizli Kaymakamı Sadri Bey, bayrağı Alo'ya vermediği gibi yazdığı askerleri kontrol için Denizli'ye göndermiş olduğum adamum İbrahim'i eşkiyadan olduğunu sanarak Denizli Meclisi'nde ifadesini aldirtmiştir. Hâlbuki Denizli'de türemiş asıl eşkiya olan Kârcılı Ali'dir. Başına bir takım zeybek eşkiyası toplayıp oralarda bir takım haydutluk, adam öldürme ve rezalette sınır tanımayan bir eşkiyadır. Geçenlerde kaymakam konağına gelip gitmekteymiş. Yaptırdığım araştırmada Karcılı Ali denilen şakinin Alo ile aralarında ciddi fikir ayrılığı olduğunu, bayrağın verilmemesinin Karcılı Ali'nin başı altından çıktığını öğrendim. Alo gönderilmek üzere iken Kaymakamın hala korku ve endişe yaşamasına mana veremiyorum. Bu yaşanan sıkıntılara rağmen Alo'yu gönderdik. Alo'nun orduyu hümayûna gitmesine rağmen hala hakkında ne zaman bir delilik yapacak endişesini taşımaktayım. Gittiği yerlerde gerekli tedbirlerin alınması için girişimlerde bulunacağım. Alo ve Sarayköy Müdürü ile aramızda geçen yazışmaların ile buyruldukların birer suretini ekte gönderiyorum. Konu hakkında seraskerlik ve sadrazamlığa bilgi verdim. Emir ve ferman padişahımızdır.”

17 Mart 1854

İzmir Valisi

İsmail

EK II

BOA, MVL 181/28

Kurtuluşumun yegane kaynağı Efendim hazretleri,

Mübarek ellerinizi öptükten sonra gönderdiğiniz yüce mektûbunuz biz aciz kulunuzun eline ulaşmış olup memnuniyet ve mesudiyetimize sebep olmuştur.

Başımıza gelenlerin tümünün yazılma imkânı olmadığı efendimiz hazretlerinin malumudur. Ancak kısaca şu şekilde belirtmekle yetineceğim ki: Denizli sancağından bin iki yüz nefer ile ve oğlum Mustafa sancaktarlık hizmetinde görevlendirilerek İzmir'e gelip oradan İstanbul'a ve vakit geçirmeksizin Silistre'nin kuşatma altında olması sebebi ile Silistre'ye gittik. Arap tabyası önlerinde bulunan sıçan yollarına bin iki yüz asker ile girip padişahımızın düşmanları üzerimize hücum edip on sekiz gün aralıksız muharebe edildi. En sonunda düşman lağımlara ateş vererek tabyalara hücum etmekte ve kılıç ve bıçaklarla boğaz boğaza sekiz saat bu şekilde muharebeden sonra küffar mağlup oldu. Düşmanın bu şekilde hezimete uğramasına ve kahrolmuş bir şekilde çekilmesinde büyük emeği olan maiyetimdeki başıbozuk [gönülü birlikler] askeri Rusçuk'a çağırılarak hepsine nişan verilerek memleketlerine gitmelerine izin verilmiştir. Ağâh Paşa'nın isteği ile hizmetlerimin karşılığı olarak Yergöğü'nde padişah ihsanı olarak kapıcıbaşılık nişanı verileceği belirtilmişti. Ben "Bana padişahımıza duadan başka bir şey lazım değil, arkadaşlarım gibi bana da ruhsat verin, ben de memleketime döneyim" diyerek izin istemiştim. "Senin gibi padişahımıza sadakat ile hizmet etmiş şahıslara padişahın ihsanları takdim olunmadan izin verilmez" denerek elimize bir mektup verilmişti. Oğlum ve bir hizmetçimle birlikte Yergöğü'ne gittiğimizde bizi derhal ele geçirerek beş ay hapsedtiler. Bu arada birkaç defa "suçumun ne olduğunu bize bildirin" diye dilekçe verdim. Verilen cevapta "Herhangi bir suçun yoktur, bir süre padişahımızın misafirisiniz" denmekteydi. Beş ay sonra Tosun Paşa beni oğlumla birlikte Rusçuk'a getirterek bize hitaben "Ey Ali Ağa sizlere bu layık değil, hapis ve sürgün değilsin. Beş on gün içinde Vidin Valisi Sami Paşa'ya misafir olarak gideceksin diyerek bir mektup yazdı ve beraberimize de asker vererek silahlarımızla Vidin'e geldığımızda Vidin Valisi Sami Paşa beni huzuruna davet edip "Ali Ağa beş on gün misafirimizsin, üzülme" diyerek 1854 senesinden beri oğlumla hiçbir maaş almadığımızdan silah ve kıyafetlerimizi sattık. Dilenci gibi namerde muhtaç kaldık. Aman efendim, padişah başı için, evlatlarınızın başı için bu kulunuzu Vidin'den kurtararak ailemize kavuşturunuz. Yardımlarınıza muhtacım. Her halde emir ve ferman sahibi efendimizdir.

31 Ocak 1857

Denizli sancağı Sarayköy kazasının

İncirpınarı köyünden Ali

فضیلتو ساداتو لڑانو سببجانم افغم حضرت

خاندان سید لریز بوس اوله ذنده کوزر دیکر فایز علی بیز اوله سید غلام افغم اولوب بر درجه کوفیه و سروریه وصول بز اولش و تجریدی عظیم الامکانه اولدغه اشباه بودرا نجه بودر عفرق و
 احوال سرگذشتهم تقریر ایمان کلمه اولدغه معلوم نیرد لکله اهراند سوچه تقریر اولورک و کزنا سنجیده بیک ایوز تقریب و کدوم معظمن سبقتار لو خفته استخام اولر لره از میده کلوب و
 وانه استانه عیدیه وانه عجمه ستره موهبه ایله ستره به اصل اولوق عرب طایفه سیکا هغه کانه سجانده بولاییم بیک ایوز تقریب داخل اولوب عدو بادش هر و عدو دینم اولک کفار
 اور زیمزه هجوم ایدوب اوله ستر کوزر بلا فاصه محاربه اولوب عاقبت کافر لاغده اتره و بر کلمه طایفه هجوم ایلوب سیل سیف و بجانده بیه بوغاز بوغازه اولوب ستر عت بوجوم محاربه وده صده
 کفار منزه اولوب فایز قار شوق طایفه عودده ایلوب بعدد بیس بوز وده عکری روح جم جیب اولوب وانه صده صدمه انت نه ویر بایوب رخست ویر لشد و بویزه لریزی وضا کاه پشا
 حضرت بیک زیمده بوجدم مقابله سده یز کوزره احاطه شهان اولور که قبض بیس نشانه ستره اعطا اولر چه بویزه لره خطاب ایدوب بنده لردن بادش هر افغم حضرت
 و عاده بشق برش لوزم اکل شهان اولر متلاو زره رخصه ویروب مکتفم جانده کیده جم دیور رخصه طلب ایدک ابره جلا بده بادش هر زاض اولر شکی بادش هر صده صده
 ایجه اولدغه ستره نشانه و احاطه شهان اولر رخصه اولر زره رکا به جمه بر کلوب ویروب بر لویم نشانه ویر لری بوجوم جنکده بودرا نجه بادش هر لری بر قاج کانه سا فریسه بعدد بیله
 بر کوزره بر ماه حبس اولوب بر قاج دفع عرضله تقدیم ایدک جنکده ستره دیور زره بیدیرک جلوب ویر لری بوجوم جنکده بودرا نجه بادش هر لری بر قاج کانه سا فریسه بعدد بیله
 صده هوسود بی بنده لره محروم ایدر روجف جیب ایدوب بالمواجز زره خطابای علی غا ستره بولاییم وکل حبس و منف وکلسه لکله بسد اولر کونه و دیمه و ایسی سمن پش
 حضرت بره سفر کیده جکسه دیور کلوب تقریر ایلوب و معینه عداقت بنده شهان زده نظر کنه تقبیه ایلوب سلاهاریز اید و دیمه کلدله والا و دیمه بولانه ویر عیالت نه سمن پش حضرت
 بنده لری حضرتیم دعوه ایلوب علی تقبیه اولر کونه بنده لریک سا فریسه آمانه افغم بادش ه پش ایچوم بویزه لری محروسه و بیله بالتحلیص اولاد عیالونه فاشدر
 برش قایوب س ملک اتمده اولدغه زده نامره محتاج قدیمه آمانه افغم بادش ه پش ایچوم بویزه لری محروسه و بیله بالتحلیص اولاد عیالونه فاشدر
 عا لقتار بنده محتاج بودر نغم معلوم فضیلتهم جور لده اولبایه امر و زنده و لطف احاطه افغم حضرت بیک لایحه

در کتبی سکا
 برای کتب و خطبه
 ایچوم نوکاری
 ویر لری علی
 مولا

Başbakanlık İstanbul Osmanlı Arşivi,
Meclis-i Vâlâ Evrakı,
579 / 61

Vidin'de sürgün hayatı yaşadığı sırada Denizli'deki malları konusunda kendisine haksızlık yapılan, gönüllü birlikler komutanlarından İncirpınarlı Alo'nun İstanbul'a gelmesi ve yapılan haksızlığa son verilmesi için kendisine yardım edilmesini istemesi hakkında, Meclis-i Vâlâ Başkanlığı'na verdiği dilekçe.

15 Kasım 1858

[Sadeleştirme]

Meclis-i Vâlâ Başkanlığı'na,

Bu kulunuz, gönüllü birliklerden birisinin komutanı olarak Kırım Savaşı'na (1854) katılmıştı. Savaşın bitmesinden sonra ise Vidin'de kalmam emir buyrulmuştu. O günden beri Vidin'de yaşamakta ve Padişahımızın ömrüne dua ederek günlerimi geçirmekteyim. Bu mecburi ikametim sebebiyle, Denizli'de bulunan mal ve emlakimle yeterince ilgilenemiyorum. Bu sebeple birkaç ay önce bir vekil tayin ederek memleketime gönderdim. Fakat Denizli'de bulunan bazı garazkar kişilerin hakkımda türlü türlü desiseler çevirdiğini öğrendim. Bunun üzerine ben de adalet aramak için İstanbul'a geldim. Şu an Kavasbaşı Ağa'nın evinde misafir olarak kalmaktayım. İstanbul'da bulunduğum sürece yine Padişahımız için duaya devam edecek ve hakkımda verilecek kararı bekleyeceğim. İstanbul'da kalacağım ve hakkımda verilecek kesin kararı bekleyeceğim süre içerisinde, ihtiyaçlarımı giderebilmem için bura esnaflarından birisini kefil tayin etmeme izin verilmesini rica ediyorum. Bu konuda vereceğiniz emre göre hareket edeceğim. Bu konuda ve her konuda, emir ve ferman, elbette efendimizindir.

15 Kasım 1858

Denizli'nin Sarayköy Kazası'ndan İncirpınarlı Alo

[Transkripsiyon]

Kulları asâkir-i mu'âvene sergerdelerinden bulunduğumdan ahvâl-i sâbıkadan berü Vidin tarafında ikâmet ve du'â-yı ömr-i pâdişâhi ile meşgûl ve devâm üzere iken vilâyetim olan Denizli'de olan emvâl ve emlak-i bendegânemin zabt ve idâresi için çend mâh mukaddem mübâşir-i mahsûsa ile vilâyetim tarafına azîmet olunmuş ise de ba'zı ehl-i agrâz tarafından hakk-ı bendegânemde dürlü dürlü mu'âmleler icrâ olunarak nihâyet derbâr-ı ma'delet-karâra geldim ve cümle âleme tûtyâ olan hâk-i pâ-yı ulyâ-yı riyâset-penâhîlerine yüz sürerek misâferet tarîkiyle kavasbaşı ağa kullarının odasında ikâmet ve da'avât-ı hayriye-i hazret-i pâdişâhi ile olub hakk-ı bendegânemde şeref-vukû' bulacak irâde-i seniyyeye değin esnâfdan bir mu'teber kefil irâesiyle çarşuca ve cihât-ı sâ'irece olan husûsât-ı bendegânemin tesviyesine müsâ'ade-i aliyyeleri şâyân buyurulması ricâsı şeref-sudûr buyurulacak irâde-i seniyyeye imtisâlen harekete mübâşeret olunacağı muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı müşîrâneleri buyuruldukda ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsânındır.

8 Rebiülahir 1275 [15 Kasım 1858]

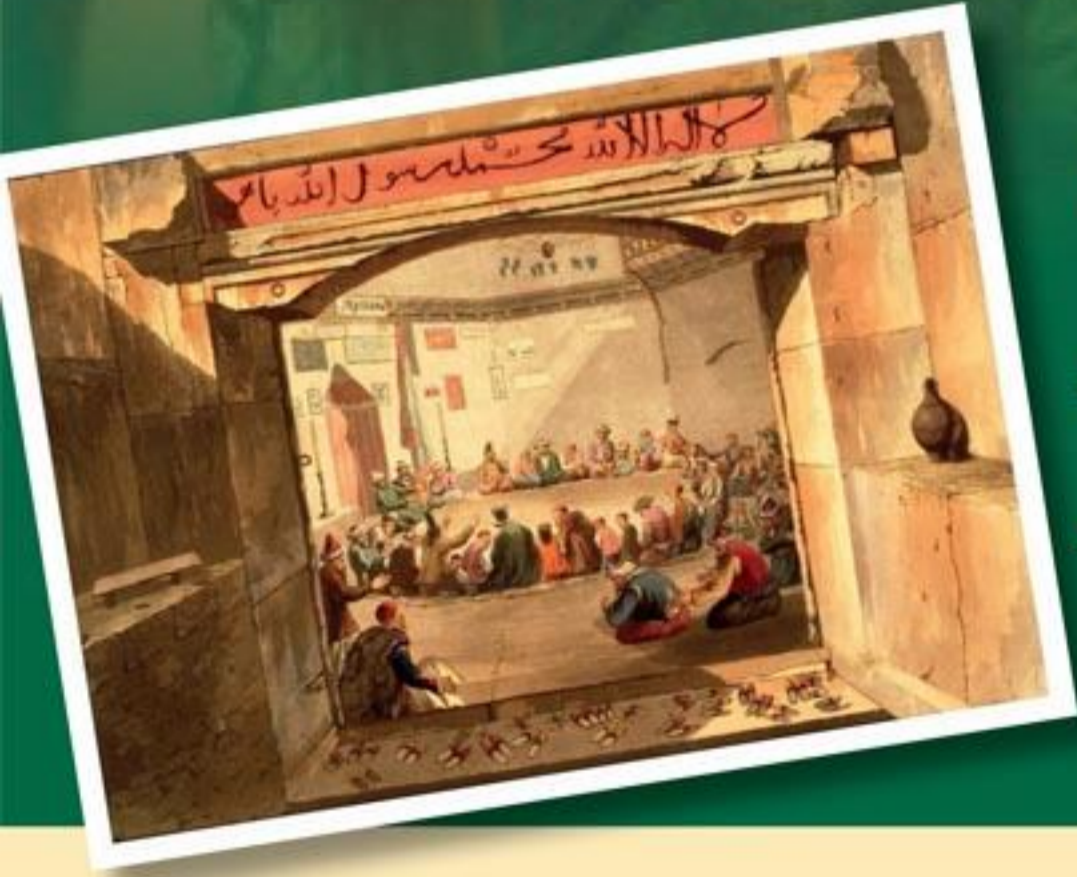
[imza] Denizli Sancağı'na tâbi Sarayköy Kazası'ndan İncirpınarlı Alo kulları

قولی عکس معادله سرکه از زرد بوقلمون اوله احوال سابقه دینو درجه طریق اوقات در واد نوبه بترش ایله شغول
 در دام او زره ایلمه دلویتیم اولوم دکنیز اولوم اسوان را غول باغ ملک ضبط دارا و کجیم چند ماه مقدم بیشتر
 موصی ایله دلویتیم طرفه بیفت اولمه ایله بهمه اهل اعراضه طرفه صده بی زنده دیودر یومعه را بران در
 نغ به و بار معده نقراره کلوم و عهد علم قوتیا اولوم خاکیدای عصبای ریاضیه یوز سورک
 مسافرله طریقیتم قدیمین اغانا قویونک اوله ننده اقامه در عیالیه خیره خفه بترش
 ایله اکتبا عهد بی زنده شرفیه عهد ارده نیند و کیه اصنافه نیند بر معنی کفیل
 ارده بیله جایشویه و خلیه یانچیم اولوم قضا نیند نیند نیند
 معنی عهدک نیند بیویسی صاه شرفه در بیویله عهد ارده نیند
 امثالو عینه مباریه اقصیه نیند علم علمای نیند
 یوزلف ایچ و صاه اولوم نیند
 و ایچ عیون او حساب اولوم نیند

دکنیا نیند نیند
 کوه قضا نیند
 بیچاره ایله
 قولی

OSMANLI'NIN ADALET ANLAYIŞI

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren adalet teşkilatına özel önem vermiştir. Adaletin üstünlüğünü, herkesin adalet karşısında eşit olduğunu her alanda uygulamıştır. Her kim olursa olsun muhakeme edilmeden haklarında karar verilmesini engellemişlerdir. Bu usule uymayanlar cezalandırılmıştır. Altı asırlık saltanatını adaletin üstünlüğü prensibine dayandırdığı için onca din ve milliyete sahip toplulukları bir arada tutabilmiştir.

Belgede bu konuyu örnek olması açısından ekledik. (BOA, MVL, 227 / 43)

Bozuk inançlı olduğu iddia edilen kişiler hakkında sorgulama ve yargılama yapılmadan yaptırım uygulanması gerektiği hakkında, Meclis-i Vâlâ [Yargıtay] kararı.

3 Zilkade 1265 / 20 Eylül 1849

Meclis-i Vâlâ [Yargıtay] kararıdır,

“Cidde Valisi'nden gelen bir rapordan anlaşıldığı kadarıyla, Mekke'de din bilimleri üzerine ders vermekte olan eski Kalküta [Hindistan] Müftüsü Mehmed Murad Efendi ile Abdurrahman, Abdülatif, Mahmud Ali ve Mevlevî Mehmed adlı kişilerin, harici mezhebine mensup oldukları ve müslümanların itikadını bozdukları iddia edilerek din bilginleri tarafından sorgulandıkları, bu iddiaya din bilginlerinin de katıldığı ve bu kişilerin iki gün gözaltında tutulduktan sonra Bombay'a giden ilk gemiye bindirilerek Hindistan'a gönderildikleri bildirilmektedir. Yapılan bu işlem, daha sonra Şeyhülislam tarafından da uygun bulunmuştur. Daha önce de buna benzer uygulamaların yapıldığı olmuştur. Böyle zararlı fikirleri olan ve halkın itikadını bozmak isteyen kişilerin, Mekke ve Medine bölgesinden uzaklaştırılmaları gayet normaldir. Ancak bu tür kişiler için karar verilirken din bilginleri tarafından meselenin tam olarak incelenerek değerlendirilmesi ve yerel mahkemede böyle bir durumun olduğu ispatlanarak doğru bir hüküm verilmesi lazımdır. Ayrıca mahkeme tutanağı ile mahkeme tarafından verilen kararın da mutlaka İstanbul'a gönderilmesi gerekir. Fakat, bu kişilerin bölgeden uzaklaştırılmasından sonra bile İstanbul'a herhangi bir belge gönderilmemiştir. Anlaşılan Cidde Valisi, durumun aciliyet arz ettiğini düşünerek bu kişileri bölgeden uzaklaştırmada aceleci davranmıştır. Bundan böyle bu tür kişiler ortaya çıktığında din bilginleri tarafından sorgulanmalarına, ardından bir yetkili mahkemede yargılanarak haklarında kesin bir karar verilmesine ve tüm belgelerin İstanbul'a gönderilmesine dikkat ve özen gösterilsin. Bu husus, bir Sadrazam emriyle Cidde Valisi'ne hemen bildirilmelidir. Meclis-i Vâlâ, bu düşüncededir.”

Mazbata,

Cidde Vâlîsi devletlü paşa hazretlerinin Meclis-i Vâlâ'ya i'tâ buyurulan tahrîrâtı me'âlinde sâbıkâ Kalküta Müftüsü Mehmed Murad Efendi ile Abdurrahman ve Abdülatif ve Mahmud Ali ve Mevlevî Mehmed nâmında ba'zı kesân Mekke-i Mükerrreme'de Harem-i Şerîf-i sa'âdet-redîfde kendi lisânları olan Hindice tadrîs-i ulûm etmekte iseler de merkûmların hâriciyü'l-mezheb oldukları rivâyet kılınmış olduğundan lisânlarına âşinâ bir kimesne ile dersleri dinlendirildikde kendilerince bir kitâb icâdıyla ibadullahın i'tikâdlarına hâlel vermekte oldukları anlaşılmış ve meclis-i ulemâyâ celb ile lede's-su'âl fi'l-hakîka bunlar hâriciyü'l-mezheb olarak sût-i i'tikâdları inde'l-ulemâ dahi tebeyyün etmiş olduğuna ve merkûmların ol havâlî-i mübârekece durmaları mahzûru müstelzim görüldüğüne mebnî ahz ü girift ile iki gün habs olunduktan sonra Bombay'a gidecek sefîneye irkâben vatan-ı aslîleri olan Hindistan cânibine tard ve ref' kılındıkları inhâ ve iş'âr olunmuş ve keyfiyet taraf-ı vâlâ-yı hazret-i fetvâ-penâhî ile lede'l-muhâbere sûret-i inhâya nazaran merkûmlar fâsidü'l-akîde olub akâ'id-i nâssı dahi ifsâddan hâlî olmadıklarına ol belde-i mübârekenin levs-i vücûdlarından tathîri vâcibâtdan olacağı ifâde ve beyân kılınmış olub vâkı'â belde-i mübârekece ba'zen böyle kesân zuhûr ederek ref' olundukları misillü bunların dahi bu vechile tard ve ref'leri muvâfık-ı hâl ve maslahat görünüb ancak bu makûle husûsâtda ittifâk-ı ulemâ bularak taraflarından mahzar-güne arîza ile hâkim-i şer'-i şerîfin i'lâmı olmak lâzımeden ve sibâk-ı iş'âra göre merkûmların akâ'id-i bâtıla ashâbından oldukları meclis-i şer'-i şerîfde tebeyyün eylemiş bulunduğu hâlde icâb eden i'lâm-ı şer'îyle mazbata ve i'lâmının gönderilmemesi mugâyir-i usûl olduğuna ve her ne kadar mahall-i mübâreke-i mezkûrenin buralara ba'diyeti cihetle o makûle hâriciyü'l-mezheb eşhâsın bir an akdem tard ve ref'leri farîzadan olması mütâla'asıyla hemen icrâ-yı iktizâsında be'is görünmez ise de ba'de'l-icrâ dahi i'lâm-ı şer'î ve ulemâsının mahzarı gönderilmesi iktizâ edeceğine nazaran müşârün ileyh bu sırada gözetmeyerek hemen şöyle ola diyerek iş'âr etmiş ve her ne hâl ise merkûmlar tard ve ref' olunmuş idiğine mebnî bunların akâ'id-i bâtıla ashâbından oldukları meclis-i şer'de ne vechile te'eyyün ve mütehakkak olmuş ise sûret-i sübûtunu i'lâm-ı şer'îyle ittifâk-ı ulemâyâ şâmil mahzarın takdîm kılınub bundan böyle dahi o misillü fâsidü'l-akîde eşhâs zuhûr eylediği takdîrde meclis-i şer'-i şerîfde ve huzûr-ı ulemâda muhâkeme-i şer'iyeleri bi'l-icrâ kendilerinin tard ve ref'leriyle berâber sübût-ı hâl ve akîde-i bâtılalarını mutazammın iktizâ eden i'lâm-ı şer'î ve mahzar-ı ulemânın irsâline dikkat ve himmet olunması husûsunun bâ-emirname-i sâmi müşârün ileyh hazretlerine emr ü iş'âr buyurulması Meclis-i Vâlâ'dan tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile emr ü irâde-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre icrâ-yı iktizâsı bâbında.

Yaptıkları iş her ne kadar doğru olsa bile gene de muhakeme edilmeden karar verilmemesi vurgulanmaktadır.

Adalet herkese eşit uygulanmalı, her kim olursa olsun işlediği suçun cezasız kalmayacağını bilmelidir. Kanunlar ve cezalar toplumun inanç ve değer yargılarına uygun olmalıdır. Cezaların caydırıcı ve etkili olması uygulamanın düzgün olmasıyla orantılıdır. Güçsüz adalet aciz, adaletsiz güç zalimdir.

DENİZLİ SANAYİİ VE TİCARETİNDE ORTA SANDIĞI'NDAN İKTİSAT BANKASI'NA

Denizli Anadolu'nun en eski ticaret ve sanayi merkezlerindedir. Dokumacılık, dericilik, madencilik, boyacılık, şarapçılık, değirmencilik, leblebicilik, helvacılık, ipek kozacılığı, demircilik, bıçak ve yatağan, pabuşçuluk (ayakkabı), ağaç ve topraktan imal edilen ürünler (dokuma tezgahları, mobilya ve kiremit), urgancılık, semercilik, gibi birçok sanayi üretimi yapılmaktadır. Bu üretimin hammaddesi olan pamuk, yün, deri, maden, üzüm, buğday, nohut, susam, ipek böceği, kuru meyvecilik, gibi hammaddeleri kendi topraklarında yetiştirmektedir. Doğudan batıya, güneyden kuzeye geçen ticaret yollarının kesiştiği noktada bulunmaktadır. Ürettiği kaliteli ürünler dünya piyasasında yoğun talep görmekteydi ve hala görmektedir.

MÖ:1. asırda Anadolu'yu gezen Amasyalı seyyah Strabon'un aktardığı "Denizli [Laodikeia] dolaylarındaki ülkede bir koyun türü yetiştirilir. Bunlar sadece Miletoslularınkinden [Bafa, Muğla] üstün olan yünlerinin yumuşaklığı ile değil, aynı zamanda kuzguni

siyah ve parlak renkleri ile de mükemmeldir. Bu sayede Laodikeialılar [Denizli] büyük gelir sağlarlar. Aynı şekilde komşuları Honaz [Colossae]liler de aynı renkteki koyunlardan yararlanırlar. Bu koyunların rengi kentini ismini taşır." demektedir. Aynı kitapta Denizli ve Pamukkale'de üretilen kumaşların burada bulunan bir suyla boyandığı için renklerinin çok güzel ve gösterişli olduğunu aktarmaktadır. Bu bilgiler Denizli tekstil sanayisinin sağlam temeller üzerine kurulduğunu göstermektedir.

1332'de Denizli'yi ziyaret eden Kuzey Afrikalı seyyah İbni Batuta ". Ladik [Denizli], bölgenin en güzel ve en büyük şehirlerinden biridir. Cuma namazı kılınabilen yedi büyük camisi, bağ ve bahçeleri, düzenli akan nehirleri, bir çok su kaynakları ve çarşıları vardır. Burada dünyada eşi benzeri olmayan altın işlemeli pamuklu elbiseler dokunur. Bölgede yetiştirilen pamuğun kaliteli olması ve iyi eğirilerek işlenmesi, kumaşların uzun süre dayanıklı kalmasını sağlıyor. Bu kumaşlar buranın

*“Aldatmayacaksın. Aldanmayacaksın.”
düsturuyla hareket eden ahilik, esnaf
arasındaki dayanışmayı ve yardımlaşmayı en
güzel şekilde gerçekleştirerek yaşatmıştır.
Buna en iyi örnek “Orta Sandığı”dır.*

adına nispetle “Ladikî” [Ladik yapımı veya tarzı] ya da “Tonguzî” [Denizli yapımı veya tarzı] adıyla tanınıyor.” diye aktarmaktadır. Aynı seyyah Denizli hakkındaki bahsinde, debbağlık (dericilik) mesleğinin pirleri ve Denizli Ahiliğinin kurucuları olan, Ahi Sinan ve Ahi Tuman’ın dergahlarını ziyaret ettiğini anlatmaktadır.

Gerek mahalli ürünlerin pazarlanması, gerekse kervanlarla gelen malların pazarlanması için Denizli Kaleiçi’nde çarşı kurulmuştur. Bu çarşı muhtemelen Anadolu Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat zamanında inşa edilmiştir. Çünkü Alaeddin Keykubat zamanında Denizli’nin Antik çağdaki kervan yolları yeniden tamir edilip, güvenlikleri sağlanmıştır. Yollardaki konaklama yerleri olan kervansaraylar inşa edilmiştir. Bunların en önemlisi Akhan’dır.

17. asrın ortalarında Denizli’yi gezen Evliya Çelebi şunları yazmaktadır: “Toplamı 370 dükkandan oluşan çarşıları, bir kagir duvarlı, üzeri kiremitli, iki kapılı sağlam bir bina içerisinde bezzazistanı [bedestan] olup tamamı 70 dükkandır. Üzeri toprak örtülü ve minaresiz eski bir camisi vardır.

Kalenin ortasında üstü kiremitli geniş bir tahıl pazarı meydanı ve birkaç çeşmesi vardır. Bu binalardan başka kale içerisinde bina yoktur. Ancak bir han vardır. Lakin bu handa herkes kalamaz. İtimat ettikleri ve bildikleri insanları bu handa ağırlarlar. Görevliler her gece hanın kapısını dışarıdan kapatırlar. Ve bu kale içinde her gece 50 adam silahlı olarak gözcülük ettiklerinden son derece güvenlidir.

Bu kale içinde haftada bir büyük pazar kurulur. O gün sanki bütün Denizli orada toplanırdı. Pazardan sonra kalede hiç bir kimse kalmazdı. Geceleri gözcüler beklerdi. Herkes bağlarına, evlerine giderlerdi. Sabah olunca kale görevlileri tahıllarını dövüp keşkek yaparlardı. Zira bu kale bezzazistanının alt katında çok sayıda Mısır malları satan tüccarlar vardı.” diye yazmaktadır.

Denizli ticaretinin ne kadar büyük ve hacimli olduğunun bir göstergesi de Osmanlı Arşivleri’ndeki şu belgeden daha iyi anlamaktayız.

“BOA, İ.DH, 256 / 15758 – 1

Denizli’de şehir merkezine yarım saat mesafede bulunan ve Çarşı-yı Kebir [Büyük Çarşı] adıyla anılan surla çevrili çarşıda, 6 Temmuz 1852 gecesi büyük bir

yangın çıkmıştır. Çarşı içinde bulunan 3 cami, 2 han, 150 mağaza, 2 lonca ve 825 dükkan tamamen yanmıştır. Yalnızca 2-3 adet taş mağaza ile “Turna Yıkığı” denilen yerde bulunan birkaç çakmakçı dükkanı, ahır ve mağaza bu yangından etkilenmemiştir.” 1852 yılında Denizli nüfusunun yirmi bin civarında olduğu göz önüne alınırsa, sadece çarşıdaki dükkanlardan yirmi kişiye bir dükkan düşmektedir.

Ticaret ve sanayisi hakkında bilgiler vermeye çalıştığımız Denizli’nin bu başarısının arka planını incelemeye çalışalım. Her şeyden önce çalışkan, sözüne sadık, yaptığı işi en iyi ve en kaliteli olması için uğraşan, Denizli halkı vardır. Türk ticaret ve sanayisinin örgütlendiği Ahilik teşkilatı, bütün birimleriyle Denizli’de hüküm sürmüştür. “Aldatmayacaksın. Aldanmayacaksın.” düsturuyla hareket eden ahilik, esnaf arasındaki dayanışmayı ve yardımlaşmayı en güzel şekilde gerçekleştirerek yaşatmıştır. Buna en iyi örnek “Orta Sandığı”dır. Bu sandıkta biriktirilen paralar ihtiyaç sahibi işleri bozulan ve sıkıntıya düşenlere verilirdi. Bu sayede geçici sıkıntısı olanlar, kimseye muhtaç olmadan kurtarılırdı. Böylece üretim ve ticaretle uğraşan Denizlililer, her zaman kaliteyi ön planda tutarlardı. Yaptıkları işin kaliteli olması, başarıyı getirmekteydi.

13 Aralık 1925 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 677 sayılı kanunla “Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması”, üzerine orta sandığı da kapatılmış oldu. Denizlili esnaflar muhtemelen orta sandığının yerine mahalli banka kurma yolunu seçmişlerdir. (EK-1) Çünkü o zamanlar mahalli banka kurmak serbestti. Esnaflar kendi aralarında banka kurmak suretiyle, sermaye birliği sağlayarak imalathaneler hatta fabrikalar bile kurabilmekteydiler. Denizli’de (EK-2)

Araştırmamızın konusu olan “Denizli İktisât Bankası Türk Anonim Şirketi” de böyle bir ihtiyaç üzerine kurulmuş olmalıdır. Cumhuriyetin ilanıyla Atatürk’ün önderliğinde başlatılan kalkınma hamlesi, Türkiye’nin çehresini değiştirmiştir. Bu hamleye Denizlili esnafları da katılmışlardır. Kurdukları “Denizli İktisât Bankası Türk Anonim Şirketi” Denizli’de iplik, bakır, vb. birçok sahada fabrikalar kurulmasına sebep olmuştur. 1985 yılına kadar merkezi Denizli’de bulunan banka, Denizli sanayisine büyük katkılar sağlamıştır.

EK-1 BCA:030_0_18_01_01_022_87_007

Denizli İktisat Bankası Türk Anonim Şirketi kurulmasına izin verilmesi. 30/1/1927

[SADELEŞTİRME]

Türkiye Cumhûriyeti

Başbakanlık Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti

Aded: 4685

“KARÂRNÂME”

Kânûnen serbest olan banka kurmak ticârî; iktisâdî her türlü işleri yapmak; üretim işlerine ortak olmak maksadıyla ve merkezi Denizli’de olmak üzere otuz sene müddet ve yüz bin Türk lirası sermâye ile kurmaya teşebbüs edilmiştir. “Denizli İktisâd Bankası Türk Anonim Şirketi”nin kuruluş düzenlemesi ve uygulaması işleri ve Ticâret Bakanlığı’ndan gelen iç nizâmname raporu ve sermâyenin yüzde onunun hazır olduğuna dair banka mektûbu Kurucular Heyeti’nin 30 Ocak 1927 târihli toplantısında incelenip değerlendirilerek şirketin iç tüzüğü yapılan düzeltmelerden sonra kabûl edilmiştir. 30 Ocak 1927.

Cumhurbaşkanı: Gâzi M. Kemal

Başvekil: Mustafa İsmet İnönü (Malatya)

Dahiliye Bakanı: Mehmet Cemil Uybadın (Tekirdağ)

Hariciye Bakanı: Teyfik Rüştü Aras (İzmir)

Müdafaai Milliye Bakanı: Mehmet Recep Peker (Kütahya)

Adliye Bakanı: Mahmut Esat Bozkurt (İzmir)

Nafia Bakanı: Behiç Erkin (İstanbul)

Maliye Bakanı: Mustafa Abdülhalik Renda (Çankırı)

Ticaret Bakanı: Mustafa Rahmi Köken (İzmir)

Sıhhiye Bakanı: Refik Saydam (İstanbul)

Bahriye Bakanı: İhsan Eryavuz (Cebelübereket=Osmaniye)

Maarif Bakanı: Mustafa Necati Uğural (İzmir)

Ziraat Bakanı: Mehmet Sabri Toprak (Saruhan)

84

باشري و كماليت
مقام مخصوصه و مديريت

عدد

٤٦٨٥

4685

«فرمان»

قانوناً ممنوعه اولغا يايلا بئقده معامد تيد تجاريه ، اقتصادي حدود و حوايطه تيرتيمه و ساي ايتده
اشداه ايتده مقصود وركزي وكنه ده اولمدا اولمده اوتورنده سته وكونجه تيرتيمه يايلا سايه ايتده
تسكيداً نسبت اولمده ده ركنه اقتصاد بايقس تيرتيمه اوتورنم شركته ، نه مقصوديه و تقصيريه سوزمه اجايده
تجاريه ده سايه جيدي نه سوزمه ده ركنه بايقس و سايه نه سوزمه ده اوتورنده سايه اولمده سايه
بايقس معومده سايه سايه ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده
و سايه شركته نه سايه ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده ايتده

تيد سوزمه

ا. د. مارت ، ١٩٧٧

تيد سوزمه

باش وكيلى

ace

عدله وكيلى

عدله وكيلى

مدافعه مليه وكيلى

مدافعه مليه وكيلى

بحريه وكيلى

بحريه وكيلى

داخليه وكيلى

داخليه وكيلى

خارجيه وكيلى

خارجيه وكيلى

ماليه وكيلى

ماليه وكيلى

سارف وكيلى

سارف وكيلى

ناله وكيلى

ناله وكيلى

زراعت وكيلى

زراعت وكيلى

تجارت وكيلى

تجارت وكيلى

صحه و معاونه اجتماعيه وكيلى

صحه و معاونه اجتماعيه وكيلى

030 18 01 01 022 87 7

EK-2 BCA: 030_0_18_01_02_72_14_016

Türkiye Cumhûriyeti

Başbakanlık Kararlar Müdürlüğü

Karar Sayısı: 6070

“KARÂRNÂME”

Nüfusunun üçte ikisi dokumacılıkla meşgul olan Denizli Havalisinde başlıca iptidai maddeyi teşkil eden ipliğin uzak muntikalardan getirilmesi bir çok zorluklara sebebiyet vermekte olduğundan, müstehlikin iplik ihtiyacını yerinde ve bol miktarda temin etmek maksadıyla Denizli İktisad Bankası tarafından, 2/1356 sayılı kararnameye bağlı kroki dışında bulunan Denizli de 5000 iğli bir iplik fabrikasının yeniden tesisine ve yine kroki dışında kalan Gaziantep'te Cemil Ali Veliye ve Yüzbaşı Zade Ömer Şefik'e ait biner iğli ve Mersin de yapak şirketi tarafından işletilmekte olan 4600 iğli fabrika tesisadının beşer bin iğle çıkarılmasına izin verilmesi; İktisat Vekilliğinin 12/2/937 tarih ve 7214/1849 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifin üzerine İcra vekilleri Heyetinin 26/2/937 toplantısında onanmıştır. 26/2/1937

CUMHURBAŞKANI: MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Başvekil: Mustafa İsmet İnönü (Malatya)

Adliye Bakanı: Mehmet Şükrü Saraçoğlu (İzmir)

Milli Müdafaa Bakanı: Kazım Özalp (Balıkesir)

Dahiliye Bakanı: Şükrü Kaya (Muğla)

Hariciye Bakanı: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)

Maliye Bakanı: Fuat Ağralı (Elazığ)

Maarif Bakanı: Saffet Arıkan (Erzincan)

Nafia Bakanı: Ali Çetinkaya (Afyonkarahisar)

İktisat Bakanı: Mahmut Celal Bayar (İzmir)

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanı: Refik Saydam (İstanbul)

Gümrük ve İnhisarlar Bakanı: Ali Rana Tarhan (İstanbul)

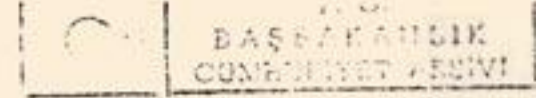
Ziraat Bakanı: Şakir Kesebir (Tekirdağ)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ

Kararname

Karar sayı

2

6070

Nüfusunun üçte ikisi dokümacılıkla meşgul olan Denizli Havalisinde başlıca iptidai maddeyi teşkil eden ipliğin uzak muntakalardan getirtilmesi bir çok zorluklara sebebiyet vermekte olduğundan, müstehlikin iplik ihtiyecını yerinde ve bol miktarda temin etmek maksadıyle Denizli İktisad Bankası tarafından, 2/1356 sayılı kararnameye bağlı kroki dışında bulunan, Denizlide 5000 igli bir iplik fabrikasının yeniden tesisine ve yine kroki dışında kalan Gaziantepde Cemil Ali Veliye ve Yüzbaşı Zade Ömer Şefik'e ait biner igli ve Mersinde yapak şirketi tarafından işledilmekte olun 4600 igli fabrika tesisinin beşer bin iğe çıkarılmasına izin verilmesi; İktisad Vekillığının 12/2/937 tarih ve 7214/1849 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti - nin 26/2/937 toplantısında onanmıştır.

26/2/937

REİS ICUMHUR

K. Atatürk

Bş. V.

Y. İsmail

Ad. V.

E. Savaş

M. M. V.

K. Özacık

Da. V.

S. Kaya

Ha. V.

S. Aras

Ma. V.

A. Şişli

Mf. V.

T. Arkan

Na. V.

A. Çetin Kayay

İk. V.

C. Başay

S. İ. M. V.

S. P. Çaydaru

G. İ. V.

Rana Erdem

Zr. V.

M. Şişli

030 18 01 02 72 14 16

MÜCADELE VE HİZMETLE
GEÇEN BİR ÖMÜR

YUSUF BAŞKAYA

(BAŞAĞAZADE BELEVLİ YUSUF BEY)

(ÇAL, RUMİ-1295/ MİLADİ- 1879 – İSTANBUL 22.6.1945)

Çal'a bağlı Belevi Köyü'nde dünyaya gelen Yusuf Başkaya, Başağaoğulları'ndan Mustafa Bey'in oğludur. İlköğrenimini köyünde bitirdikten sonra Denizli'ye geldi. Denizli Adliyesi'nde kâtip olarak göreve başladı. Uzun yıllar görevini başarıyla yürüten Yusuf Bey, bu görevinde hukuk bilgisini geliştirdi ve Tavas Adliyesi'nde savcı olarak görevlendirildi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun en sıkıntılı döneminde yürüttüğü savcılık görevinin yanı sıra memleket meseleleri ile ilgileniyordu. Gelişen olayları yakından takip eden Yusuf Başkaya, II. Meşrutiyetin ilanı, II. Abdulhamid'in tahttan indirilmesi, Trablusgarp,

Birinci ve İkinci Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı gibi siyasi ve askeri olayları ve dünyadaki baş döndürücü gelişmeleri takip etmeye çalışıyordu. Gelişmelerden Türk milletini zor günlerin beklediğini düşünmekteydi. Çözüm olarak da yeni bir açılım ve yapılanma sayesinde Türk milletinin bu sıkıntıları aşabileceğini düşünmekteydi.

22 Mart 1919 tarihinde toplanan Müdafaa Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyeti'nin kongresine Denizli temsilcisi olarak katıldı. İzmir'in Yunan işgaline uğraması ile Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi Başkanlığında kurulan Denizli Müdafaa-i Hukuk

ve Redd-i İlhak Cemiyeti'nin kurucularındandır. 12 Temmuz 1919 tarihinde Denizli'de kurulan Denizli Heyeti Mülkiyesi'nde cemiyet adına yönetici olarak görev aldı. Her fırsatta Yunanlıların yaptıklarının bir insanlık ayıbı olduğunu, bu kadar vahşi bir millet ve ordunun olamayacağını ifade etmekteydi. Yunan zulmüne karşı Denizli ileri gelenleri (Denizli Belediye Başkanı Tefvik, Denizli Sancağı İdare Meclisi üyesi Mustafa, Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi, Belediye Meclisi üyesi Hacı Salih, Belediye Meclisi üyesi Osmanzade Ahmed Hamdi, Eşraftan Ahmet Ziya, Eşraftan Hamdi, Eşraftan Emin, Eşraftan Mustafa, Ulemadan Mehmet Tefvik) ile yaptıkları toplantıdan sonra İstanbul Hükümeti'ne şu telgrafi çekmişlerdir.

Yusuf Başkaya'nın gerek Milli Mücadele yıllarında gerekse Denizli mebusluğu yaptığı yıllara ait TBMM'de yürüttüğü faaliyetleri sırasındaki faaliyetleri hakkında Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerinde bulduğumuz belgeleri sadeleştirilmiş şekli ile sunmak istiyoruz:

Yunan zulmüne karşı milli kuvvetler oluşturularak meşru müdafaa yapıldığı ve yapılmaya devam edileceği ve vahşi Yunan ordusunun zulümlerinin dayanılmaz hale gelmesi nedeni ile bir an önce ülkeyi terk etmelerinin sağlanması hakkında, içinde Denizli Müftüsü Ahmed Hulusi Efendi'nin de bulunduğu, Denizli'nin ileri gelenleri tarafından İstanbul Hükümeti'ne çekilen 12 Temmuz 1919 tarihli telgraf:

"Osmanlı hükümetinin, İtilaf devletleriyle bir ateşkes antlaşması imzalamış olduğunun, bu ateşkes hükümlerine bağlı kalarak barış görüşmelerine katılacağı ve mukadderatımızın bu görüşmelerde belirlenerek yapılan haksızlıklarla zulümlere ancak siyaset yoluyla bir son verilebileceğinin farkındayız. Bu yüzden İzmir'in Yunan kuvvetleri tarafından işgaline karşı sadece protestolar düzenlemekle yetindik ve hükümetin girişimlerinin sonuç vermesini bekledik. Fakat Yunanlıların işgal sahasını genişletmeleri ve Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemeleri ve her geçtikleri yerlerde müslüman köylerini ateşe vererek zavallı köylüleri süngüden geçirmeleri, amaçlarının müslüman halkı tamamen imha etmek olduğunu anlamamızı sağladı. Son günlerde yaşanan elim olaylar ve özellikle de Aydın'da gerçekleşen facia, bu gerçeği tam olarak ortaya çıkarmıştır. Devletler hukukunu ayaklar altına alarak fırsattan istifade etme yolunu seçen bu düşman karşısında can, mal ve namusumuzun

korunması için mutlaka harekete geçilmesi gerektiği kanaatine vardık. Sadece meşru müdafaa amacıyla milli kuvvetler oluşturduk ve Allah'ın yardımıyla düşmanı şimdilik Aydın'da durdurmayı başardık. Öncelikle belirtmeliyiz ki, sadece varlığımızı korumak için bunu yaptık. İkinci olarak Türk düşmanı bazı kişilerin bizleri Avrupalılar nazarında bağımsızlık duygusundan uzaklaşmış ve herhangi bir yabancı devletin egemenliği altında yaşamaya meyletmış kimseler gibi göstermelerini fiilen tekzip etmek istedik. Bu davranışımızla hükümetin işini kolaylaştırdığımızı düşünüyoruz. Bununla birlikte saldırılar gün geçtikçe artmaktadır. Geriden sürekli yardım alan ve modern silahlarla donatılmış bulunan bir düşman karşısında köylerden temin edilen birkaç bin silahla uzun müddet direnilemeyeceği açıktır. Buradaki memurlar bizlere yardımcı olmazlar ve eksiklikler tamamlanamazsa akıbetin ne olacağı meçhuldür. Bizler devlet ve milletin geçirmekte olduğu bu burbanlı dakikaları tam olarak idrak etmiş durumdayız. Durduk yere yeni bir gaile çıkarmak derdinde değiliz. Tam tersine bölgeye yayılan ve her tarafı sarması muhtemel olan bir yangını söndürmek için uğraşıyoruz. Bugün işgal altında bulunan yerlerde ve özellikle de köylerde yaşayan müslümanlar tamamen yok edilmeye çalışılıyor. Varlığını korumakta zaafiyet gösteren her yerde aynı şeylerin yaşanacağı da şüphesizdir. Allah'ın yardımından başka hiçbir ümidimiz yoktur. Bu inançla düşmana karşı korkusuzca mücadeleye devam ediyoruz. Bununla birlikte muhtemel tehlikelere karşı hükümetimizden de şunları istiyoruz

1. Bölgenin geleceği hakkında bir an evvel karar verilmeli, siyasi girişimler hızlandırılmalı, Yunan süngüleri altında bulunan müslümanlar kurtarılmalı ve İzmir'in tabliyesi sağlanmalıdır.

2. Şayet görüşmeler devam ederken herhangi bir bahane ile İtilaf devletlerince bir yerin işgali düşünülecekse bunun daba uygar bir ülke tarafından yapılması temin edilmelidir.

3. Bu iki talep yerine getirilemezse, hükümet bizlere kendimizi savunmak için yardımcı olmalıdır.

4. Eğer bunların hiçbiri mümkün değilse hükümet, canımızı ve malımızı mahvolmaktan kurtarmak için ne yapmamız gerektiğini bize bildirmelidir.

5. Zamanın nezaketi sebebiyle hükümetin üç gün

İstanbul Hükümeti tarafından Denizli ve Nazilli çevresinde çetelerin yaptıkları saldırıları araştırmak için gönderilen Jandarma Genel Kumandanı Ali Kemal Paşa ve Erkânı Harp Kaymakamı Mustafa Bey 3 Ağustos 1919 tarihinde Denizli'ye geldi. Heyet-i Milliye Binası'nda Denizlili Kuvâ-yı Milliyeciler ile Ali Kemal Paşa arasında bir görüşme yapıldı. Ali Kemal Paşa, "Padişah Efendimizin sizlere selamı vardır. Bu selamı tebliğ ediyorum. Rica ederim, Yunanlılarla çatışmaktan vazgeçin. Bu şekildeki gayretleriniz boşunadır." demesi üzerine Heyet-i Milliye azası Yusuf Bey, yüksek sesle paşaya "Aydın yakıldı yıkıldı. Bu kadar Türk boğazlandı. Hanımlar tecavüze uğradı, mahvoldu. Padişah ve Hükümete telgraf çektik, yalvardık, imdat istedik. Aradan aylar geçtiği halde bir cevap alamadık. Anladık ki gerek padişah, gerek İstanbul Hükümeti bizi gözden çıkarmış. Vatan ve memleketimizi ve şerefimizi muhafaza için silaha sarıldık. Bizi bu azmimizden döndürecek hiçbir kuvvet ve fert farz etmiyoruz." dedi. Bunun üzerine Ali Kemal Paşa Yusuf Bey'e "Zatı alinize biraz itidal (dikkatli konuşmayı) tavsiye ederim." demesi ile Yusuf Bey devam etti. "Sizin tavsiyenize ihtiyaç yoktur." cevabını vermiştir.

Yusuf Bey, 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas'ta toplanan Sivas Kongresi'nde Denizli temsilcisi olarak görevlendirildi. Sivas Kongresi'ne katılmak için Sivas'a giderken çok sıkıntı ve zorluk çektiklerini, yol olmadığından tarla ve dağlardan kaçarak, saklanarak ilerlediklerini, bazı gecelerde

korkudan ağaçlarda uyuduklarını anlatmıştır. Sivas Kongresi'nde Heyet-i Temsiliye üyeliğine seçildi.

23 Nisan 1920 tarihinde toplanan ilk TBMM'ne Denizli temsilcisi oldu. Heyet-i Temsiliye üyesi olarak Mustafa Kemal'le çalıştı. İlk mecliste Yusuf Bey [Başkaya]'in yanısıra Hakkı Behiç [Bayiç], Acıpayam Müftüsü Hasan [Tokcan], Hüseyin Mazlum [Babalım], Necip Ali [Buldanhoğlu] gibi şahıslar TBMM'nin kurucu meclis konumundaki birinci dönemde Denizli milletvekili olarak görev yaptılar.

Yusuf Bey, Kurtuluş Savaşı yıllarında TBMM'de vatanın kurtuluşu için mücadele etti. 9 Eylül 1922'de son Yunan birliklerinin İzmir'i terk etmesiyle ülke düşman işgalinden kurtulmuş, ancak uzun savaş yıllarının arından yanıp yakılmış bir ülkenin ve milletin yeniden imarı için çok büyük yeni bir savaşa girişilmiştir. Yıllarca süren savaşlar, iktidar çatışmaları, azınlıkların ekonomik alandaki imtiyazları, halkı cahil bırakmıştı. Türk milleti yeniden şaha kalkmalıydı. Yusuf Bey'in sosyal ve ekonomik kalkınma için; yalnızca Denizli'nin değil Türkiye'nin iç ve dış birçok meseleleri hakkında da soru önergesi vererek gündeme taşınmasını ve çözüm üretilmesini sağlamış olduğu meclis çalışmalarından sadece 1924 yılında verdiği soru önergilerinden bir kaçını inceleyeceğiz.

تلفرافنامه

تلفرافنامه

امضاء	ساعت	تاریخ	آند بقی عمل	تاریخ	کلیسی	نومبر	تاریخ
	اول سکره						
	اول سکره		کتابخانه اول بقی عمل		اول سکره		

حکومت تلفرافخانه و اسناد مرکزی برکونما
مسئولیت قبول اینتر

مورد سکره ۸۰۱

تاریخ سکره

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 3/1/1340 [3 Ocak 1924]

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,
Kuvâ-yı Milliye'nin ilk mücâhitlerinden ve harekât-ı milliyenin
inkişâfında çok büyük hizmetleri bulunan Yörüük Ali Efe'nin dayı-
sı Hasan Emmi nâm-ı diğer Molla Hasan'ın Ödemiş veya Nazilli
 taraflarında öldürüldüğünü üzüntüyle haber aldık. Davâmızın ilk
mücâhidi olan ve vatan hizmetlerinden dolayı Denizli ve Aydın
havâlisinde sevilen böyle bir kahraman vatanperver kim tarafın-
dan ve ne sebeple öldürülmüş olabilir, kâtilleri yakalanmış mı-
dır? Ve haklarında ne gibi kanuni işlem yapılmıştır? Hükûmetten
sorulmasını arz ve teklîf eylerim.

Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]

7 Ocak [1]340/ [7 Ocak 1924]

نورکبا
قانون اساسی
باشو نای
قوانین قانۇن

آفره
۱۲۲۰ - ۱ - ۲

بو بورا مده مجلس ریاست جلیله سنه

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARSIVI

قوی میده ایله بجا هر گنده و حرکات میده انفا قنده بده بو بورا خدای سبجه
ایره بورا علی خدایه رئیس عسیمی نام دیگر ملامتده اوره سه ویا خود
نارلی طفرنده انای اهدده قتل ایله موقعا استخبار ایله دروغوز ایله
بجا هر دی دلاسه و خدایه و طبعه سنده و دلای درزی دیره هولیمتده هوشور
قانه ناسه بویه بر قهره و طفرورز کیمده طرفنده و نه صورت و سیده قتل ایله
قانلای در دست ایله تمجید! د هقدنده نه کی تعقیبات قانونیه اجرا ایله
مکومتده سوال بو بورا دلسی و صده و تکلیف ایله ایم

درکی مبعوی
یوسف

اصد مطابقت - ۱۲۰/۱/۷

میتشک اقسامی
مقابل ایله لریک
اقسامی
قلم مبری و یا میتشک
اقسامی

۱۲۲۰/۱/۷

000

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 5/1/1340 [5 Ocak 1924]

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,
Denizli Vilâyeti merkeziyle Sarayköy Kazâsı arâzîleri milyonlarca dönümden ibâretedir. Bu arâzîlerde her türlü ürün yetiştiği gibi bi'l-hâssa fazla miktârda pamuk mahsûlü de üretilmektedir. Abartısız her dönümü iki yüzden beş yüz kıyye-ye kadar kabuklu pamuk mahsûlü verir. Aynı zamânda arâzî tamâmıyla sulak ve çok kuvvetlidir.. Memleketimizde öteden beri malesef âdet olduğu üzere halkımız her şeyi hükûmetin yapmasını beklediği için bu güzel ovalarda her nasıl pamuk ekimi yapılarak tabiatın sunduğu nimetten istifâde edememektedir. Bilindiği üzere Mısır'ı geliştiren ve yükselten çok miktarda pamuk ekiminin yapılmasıdır. Ve bu üretimin çok olmasının sebebi Mısır prenslerinden İbrahim Paşa'nın vaktiyle bir sene halka karşı yaptığı gerek tatlılıkla gerek zorla pamuk ektirmesi ve o sene pamuktan gördükleri kâr ve menfaate alışıarak pamuk üretimine önem verip zenginleştiler. Binâ' enaleyh bizim memleketimizde de pamuk mahsûlü yetiştiren halkımıza karşı Hükûmet ve Meclis üzerine düşeni yaparak mahalli yetkililere emir vererek halkı pamuk ekimine teşvîk etmelidir. Başarılamazsa cebren pamuk ekimi yaptırmak için gerekli kanunlar çıkarılmalıdır. Memleketimizde pamuk yetiştiren mahallerden Avrupa'ya çok miktârda pamuk ihrâç ederek çok miktarda döviz kazanacaktır. Neticesinde halkın mesudiyetine ve devlet hazînesinin dolmasına ciddi katkıda bulunacaktır. Şu hâlde hükûmet ciddî ve ehemmiyetli bir sûrette tarım siyâseti takip etmelidir. Tarımla uğraşanlar her sûrette korunmalı ve desteklenmelidir. Memleketimiz pek yakın sürede tarım sayesinde yükselecektir. Bunun için tereddüt ve şüpheye yer yoktur. Bu sene çok miktarda pamuk ekiminin yapılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Gereğinin yapılması hakkında Başbakanlığa tebliğ edilerek neticesinin yazılı olarak beyanını ve netîcesinin memleketimin menfa'ati nâmuna teklîf eylerim.

Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]

8/1/[1]340/[8 Ocak 1924]

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 16/1/1340 [16 Ocak 1924]

*Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,
İstanbul Düyûn-ı Umûmiyye Merkezi'nde balık, harîr şubeleri gibi çeşitli şubelerin her birinde dörder, beşer yüz lira maâşlı ecnebî şube müdürleri ve muâvinleri bulunduğu gibi ma'hûd Hallâcyan Efendi'nin iki seneden beri Avrupa'da ikâmet ettiği hâlde Düyûn-ı Umûmiyye Veznesi'nden aylık bin lira gibi çok yüksek bir maâş almakta olduğu ve bundan başka Yabancılar, Rum, Ermeni ve Musevî olmak üzere dört yüz yirmi memûr istihdâm edilmektedir. Bu memûrların çoğu Türkçe bilmediği gibi Düyûn-ı Umûmiyye'de bu kadar memûrlara göre pek az iş olduğu ve bunlar Türk memûrlardan fazla bir kâbiliyet gösteremedikleri hâlde bunlardan dört, beş misli fazla maâş almaktadır. Milli servetimizin buşekilde israf edilmesine ve edilmeye devam edildiği için Maliye Bakanlığı'ndan şu sorularıma şifâhen cevâp vermesini teklîf eyleriz.*

- 1- Bu yabancı memûrlarla Rum, Ermeni ve Musevî memûrlar niçin haddinden fazla olarak Düyûn-ı Umûmiyye'ye yerleştirilmişlerdir?*
  - 2- Bunların îfâ ettikleri vazifeleri pek az maâş alan Türk memûrları yapamazlar mı? Bunlar Türk memûrlarından niçin fazla maâş alıyorlar?*
  - 3- Düyûn-ı Umûmiyye vâridâtının pek çoğunu bu fazla memûrların maaşlarına verileceğine göre bunların vazîfelerine nihâyet verilerek daha az maâşlarla az sayıda Türk memûrlar çalıştırılması imkânı araştırılmıyor.*
  - 4- Mutlaka Düyûn-ı Umûmiyye'de ecnebî ve gayr-ı müslim Ermeni, Rum, Musevî çalıştırmak şart mı?*
- Bunun için vaktiyle yapılmış bir ahid ve anlaşma var mıdır?
Bu memûrların senelik maaşları ne miktârdadır? Vâridâtın genel toplamı ne miktârdadır.?*

Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]

19 Ocak [1]340/[19 Ocak 1924]

توزیلا
بیرا اوقا ایچکلیسی
باشکانه
قوانین تدریسی
۱۳۴۰

بیرا من مجسی پست حلیه

آغره
۱۳۴۰-۱-۱۶

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

استانجول دیویمه عمومی قراننده یلی، عربی تباری بی متعدد شعبات و وسعتلرک لکرینده درده، بر بوزلیرا معاشی
بهنی تبع موراری و معاشی بولدیگی کی معهود خواجه آفتاب آبی سنه ریزی اور واده اقامت ایتمکی حالده درون
عمومی و نه سفنه مالهیه بیله بدائی نظم بر معاشه آلفنده ایدوی و بوندیه سفنه اهاضنه نوم، ارنی
وموسوی اولمه اولنده ریونو، ایزیری سامو-استخدام ایلمکده بولدیغی و بوزلیرا موراری کتلمه
تورکیه مالدیک کی دیویمه عمومی ده بوقه- مامورله کوره ده آن ایسه اولدیغی و بوزلیرا موراری
فضله بر تقابلیت کوشده مدیقلری حالده بوزلیرا ده ده، بیه سفنه فضله معاشه آلفنده
اول قمری بنا عید دارانک بوضویمه بر طبق اهنی مامورله اسراف ایلمکی و بوزلیرا قاتله
ایعم و دام ایلمده اولدیغی کی ده سؤالریزه مالدیک کت جید سئک شفاه جواب
ویرسی تعریف ایدر.

- ۱- بویانی مامورله - دم، ارنی و موسوی مامورله نیمه حد نزه فضله اولدیغی دیویمه عمومی
بولر بریمندور.
- ۲- بوزلیرا ایفا ایتمکده وظیفه لیک معاشه آلفنده تورک مامورله ایفایه قاد- و کعدی
و بوزلیرا تورک مامورله نیمه فضله معاشه آیلور.
- ۳- دیویمه عمومی دارانک له هویتی بوقضه مامورلرک معاشی بیع ایده بولور کوره بوزلیرا
ذقیفه لرجه خیات و بریمه لیک دلها آن معاکله آن اولر ده تورک مامورله نیمه در
امور- ایلمیرا اعلانی نه ده- هالی اولر مو-
- ۴- مطلقا دیویمه عمومی ده اهنی و غیر رسم ارنی، جمع، موسوی استخدام ایلم
لدرسم و بویانک ذقیفه یا ایلمه بر عمود و مقاوله واریمه-
بوزلیرا موراریک معاشات سؤالری نه مقدا- ه بالغ اولمده و دارانک بولور عمومی
نه مقدا- ده و-

دکترنی مبلوی
یوسف

احد مطلقه- ۱۹ / ۱ / ۱۹۲۱

030 10 6 45 18

بیرا
بوزلیرا
تورک
موراری
کتلمه
بوزلیرا
موراری
کتلمه
بوزلیرا
موراری
کتلمه

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 16/1/1340 [16 Ocak 1924]

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,

Yunan işgali Menderes'e kadar geldiği sırada görülen lüzûm üzerine bütün aletleri te techizatları Eğridir'e nakledilen Denizli'deki büyük un fabrikasının, zaferden sonra pek çok masraflar yapılarak tekrâr Denizli'ye getirilmiş ise de istasyonda açıkta bırakılarak yüz binlerce lira kıymetinde bulunan işbu edevât yağmur ve kış altında çürümektedir. Fabrika binası askeriye tarafından hastahâne yapılarak âtil bir vaziyette bırakılması hazîneye zarar vermektedir. Denizli zirâatinin gerilemesine de neden olduğundan böyle mühim bir fabrika binâsının hastahâne yapılması ve şimdiye kadar böyle âtil bir vaziyette kalmasının sebeplerini Milli Savunma ve Maliye Bakanlıklarına şifâhen sorulmasına arz [ve] teklîf eyeriz.

Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]

Denizli Milletvekili Necip Ali [Buldanlıoğlu]

19 Ocak [1]340/[19 Ocak 1924]

وزارت
 مجلس عالی
 استانی
 قرائت

عدد

آفره

۱۶-۱-۱۲۴

بو پروت مجلس ریاست جلیله

T. C.
 BAŞBAKANLIK
 CUMHURİYET ARŞIVI

یونان استبدادی سندیه قدر کلدی حیره ده کوریمه لزوم عسکریه بنایر آلاوت واروای
 اگر دیره نقل ایتمه در کلبه کی جسم رفیقه فاریقه سنه ، ظفر سعوریز او زین بدین جوجه
 صراف افیایرله مذکور آلاوت واروای ندره در کی به جلیله ایتمه ایبه ده استایرینه
 رسن حاله ه بر اقلیدر نه یوز بیلدیر اخیسته ه بر ناله استواروات یاغور و قیسه
 آلتده ه لور و مکه اولرغنی حاله ه بنایرجه جهت عسکریه طرفنده هت خانه ایازی
 صورته ای طر بر وضعنده بر اقلیدر کی طرفنده ضرورتی موجب اولطه برابر در کی
 ر اقلیدر ضرورتی ده داعی بولند بیلدیر بویه لیم بر فاریقه بنایرله هت خانه ایازی
 دشیمه کیله قد بویه لیم طر بر وضعنده قالمای ساینده مد فقه ایله دعایه و حالت
 جلیله لنده سفاهت سوال بو پروت کی همه تعلق ایتمه .

داری بیعتی
 داری مسیوکی
 یوسف
 احمد زه بقدر ۱۹۱۹

مقایه ایترالفا
 طبع
 بینه ایترالفا
 طبع
 قلم بیورده ایترالفا
 ایترالفا
 ایترالفا

030 | 10 | 6 | 35 | 19

*Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 17/3/[1]340 [17 Mart 1924]*

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,

Denizli Vilâyeti'nin Çal Kazâsı ahâlîsinin bağları üç dört seneden beri musallat olan floksera hastalığı sebebiyle tamamen kurumuş ve halkın ekserîsi geçimini bağıcılıktan sağladığı için son derecede fakr u zarûrete düşüklerinden ecdâdlarından yâdigâr kalan emlâk ve arâzîlerini terkederek ve geçimlerini temîn maksadıyla civâr vilâyetlere dağılmakta ve bir taraftan da hükûmetin dağıttığı çeşitli yardımlarla hayâtlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Çal kazasının arâzîsinin tütün tarımına elverişli ve nefîs tütün yetiştirdiği tecrübe ile anlaşıldığından bu arâzîde tütün zirâatine halkın alıştıırılarak ihtiyaclarının temini maksadıyla Reji [Tekel] işi hükûmet idâresinde iken Maliye Bakanlığı arasında gelişen mürâcaat ve teşebbüslerimiz sayesinde bu kazada tütün tarımı yasağının kaldırılması için emir vermişti. Halk geçen sene oldukça tütün üretimi yapmışlardı. Anadolu Rejisi'nin [Tekel] İstanbul Reji [Tekel] Genel Müdürlüğü'ne devri üzerine eski reji usûlüne tevfi kan Reji Genel İdâresi'nden Çal Kazâsı'nda tütün tarımına yine eskisi gibi yasak getirdiği ve işbu emre nazaran binlerce lira sarfıyla dikilmiş olan tütün fidanlarının söküleceği ve bu hâl ise köylüyü son derecede zararına sebep olacağından yasağın kaldırılarak böyle mağdûr ve zavallı bir halkın mağdûriyetine meydân ve imkân verilmemelidir. Tütün tarımına izin verilerek halkın refâh ve saâdetinin temîni için hükûmetce müzâkere edilerek îcâb edenlere kesin emir verilmesi için işbu takrîrimizin Başbakanlığa havâlesini teklîf eyleriz.

Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]

Denizli Milletvekili Doktor Kâzım

Denizli Milletvekili Necip Ali [Buldanlıoğlu]

Denizli Milletvekili Mazhar Müfid

Denizli Milletvekili Haydar Rüşdü

18 Mart [1]340/[18 Mart 1924]

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 18/3/1340 [18 Mart 1924]

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Denizli'de Harb-i Umûmî [Birinci Dünya Savaşı] esnâsında başlanılarak üzeri örtülmüş olan gâyet mu'azzam bir mektep binâsının inşâsının bitirilmesinde muvaffakiyet hâsıl olmamıştır. Şimdiye kadar bu mektebin inşaatına elli altmış bin lira civarında harcanmıştır. Denizli ve civârı halkı bu miktardaki parayı sarf etmek sûretiyle büyük bir fedâkârlık yapmıştır. Mezkûr mektebin inşâatının bitirilmesi için elli altmış bin lira civarında daha bir meblağ sarf edilirse hükûmet ve milletin en acil ihtiyâçlarımızdan olan muhteşem bir mektep kazanmış olacaktır. Eğer inşâatı yarım kalan böyle bir bina böyle terk edilecek olursa şimdiye kadar yapılan fedâkârlıklar mahvolacağından her türlü eğitim ihtiyacımıza cevap verecek olan binânın inşâatının bitirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden altmış bin liranın ayrılması için işbu takrîrimizin Milli Eğitim Bakanlığı'na havâlesini teklîf ederiz.

Denizli Milletvekili
Yusuf [Başkaya]

Denizli Milletvekili
Doktor Kâzım

Denizli Milletvekili
Necip Ali [Buldanlıoğlu]

20 Mart [1]340/[20 Mart 1924]

توزکيا
قونولار دولت مجلسی
باشه تاشی
قاراقون قانقون

ریاست جلیله

آشیره
۳۳ - ۴ - ۱۸

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARSIVI

دکتریه و عربی انشائه باشلا بلده اولدی اورتولسه اولان غایت عظم برکت ناسک
هتام انشائه ایوم موقفت حال اولماشده شمدیه قد برکت ضعیف اولی انشائه بیلدیر
یاشده مذکور تکتیک آمال انشائی ایچون برکتی دهها بر مبلغ حرف اییبر قوت
دست ال شید اقباجاتردن اولان مختص برکت قرائت اولماقدی اگر انشائی
ناقام قیادت بویله باعلی حالتدن اییله هلب اولور شمدیه قد یایدن فدالان قدر
حو اولماقدی لهدرلو دارالتعلیم اشیا بالغا مبلغ کافی اولان تباو مذکور ال آمال
انشائی ایچون معارف دکاتنی بوردی سنه انشائه فصلدن آتیه بیلدیر
قراری اییله اشکالی ایچون ایو تقریرل معارف دکاتنه هولاسی نطقه اییله

دکتریه
کازم
کوزل
بیعیلی
کوزل
کوزل
کوزل

آصله مطابقت - ا.ع. مارشال

میدان اولماشی
مقاله اییله
امضای
ممد
قلم مدیری و یایم
امضای
ممد

030 | 10 | 16 | 37 | 18

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 1/4/1340 [1 Nisan 1924]

*Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,
Denizli Vilâyeti dâhilinde Buldan Kazâsı'nın Güney Nâhiyesi halıcılık ve
Buldan merkez Kazâsı ile Sarayköy Kazâsı'nın Kadıköy [Babadağ] Nâhiyesi
halkları ise her türlü kumaş ve alaca dokurlar. Bu halkın tek geçimleri doku-
macılığa bağlıdır. Bu halka şimdiye kadar gelip geçen hükûmetler tarafından
yardım ve desteklenmediklerinden atalarından kalma eski usullerle san'atla-
rına devâm ediyorlarsa da asrın icâblarına göre üretim yapamadıklarından
zavallıları karın tokluğuna ve belki aç acına çoluk çocuklarını idâre etmek-
tedirler. Bunlar kendi hallerine bırakılır ise Avrupa teknolojisine karşı nefîce
itibârıyla sönmeye mahkûmdur. Binâ'enaleyh Ticâret ve Sanayi Bakanlığı,
bu halka yeni usûl tezgâhlar ve boyaları talîm edecek muallimler gönderirse
Güney halıcılarıyla Buldan ve Kadıköy [Babadağ] dokumacılarına para ve
bilgi yardımı verilerek korunduğu takdîrde sanâyecilerin himâyesi sağlanmış
olacağından işbu tahrîrimizin Başbakanlığa havâlesini teklîf eyleriz.*

*Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]
Denizli Milletvekili Necip Ali [Buldanlıoğlu]*

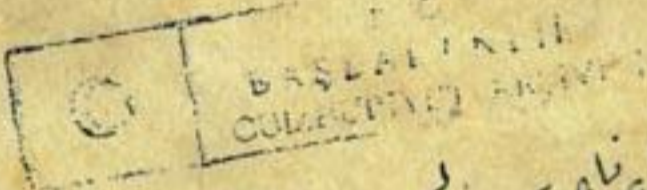
2 Nisan [1]340/[2 Nisan 1924]

نورکبا
بولتون ازمایشگاه
پاسدانی
قائم مقام

باستغناء

آفند
۱-۹-۱۴۹۰

در این روزی داخل بولدان قضا سنک کونای نامیدی هاشمی نفس بولدان قضا
ایرانی کوی قضا سنک قضا کوی نامیدی هاشمی ایب کدر لوقه و الوم نسجید
بوهلک بکانه معیندی طوق ساهیلده سولدر... بوزمه ملقه کوی ته طلب
حیه کلوندر لوقه یار دیم و معاونت ارانه ایلمه نه با یار و اهدا لرزه کور دگری
بی اصول غنوه اوزره ضعیفید دوام ایسور رس ده عدک ایجابانده کوره
ترقی ایده و ملی زواللیدی قاری طوقلف و بلاه آج آهه معلومه هوشی
اداره اتیکه لر سه ده بوند علی مار ریاضه ایب اور و یار قضا قاری نیغیا بونو
مکوند... نیاز علیه بخارنه کانتیله دی بوهلک نه اصول کماله دیوباری تعلیم ایده ملک معلوم
اعزام و کونای هاشمی بولدان و قضا کوی کور ساهیلده نقد و تقو قضا یار دیم و معاونت -
ایلدن تقدیرده ایجاب ضابطه عمادین تحت نامیده الحقه اوله غنی شه استوندر زن شه کانتیله معلوم
تعلیم ایده

درانی مسوق
حسب علی
بولد

آصد قضاقد - ۶/۹/۴۹

030	10		6	34	16
-----	----	--	---	----	----

مستطاب
مقابله ایملرک
امضای
مردی و یار سنک
امضای
عمر

*Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 1-4-1340 [1 Nisan 1924]*

*Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,
Çal Kazâsı hükümet konağının kaza sonucu yandığından vergi ve tapu kayıtları da tamâmen yanmıştır. Bu sebeble arâzî ferâğ ve intikâlinde Çal halkı çok büyük zorluklara uğramakta ve bu kabîl muâmelelerde yüz üstü kalmaktadır. Üç seneden beri vergi ve tapu kayıtlarının yeniden yazılmadığı için sıkıntılar çekilmektedir. Derhal kayıtların yazılması işlemlerinin yapılması için işbu takrîrimizin Başbakanlığa havâlesini teklîf eyleriz.*

*Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]
Denizli Milletvekili Necip Ali [Buldanlıoğlu]*

2 Nisan [1]340/[2 Nisan 1924]

توزیرنا
قانونی امور
کتابخانه

بناست علیحدہ بہ

آئینہ
۱-۶-۱۹۴۰

BASDAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

ہاں قضا کی حکومت قوانین کے قضا و متروہ الماسدہ بریک و امور تقدیر فیودانہ دہ
تمام متروہ اولدیغی و بوسیدہ ارفی فراغ و انتقال کے قضا و مذکورہ قلمی مشعلات
عظیمہ و اغراض قندہ و بوضیل معادہ و حکومت یوز اوشی قلمندہ اولدیغی ربع الیوسف
اویچ سنہ دہری خرید ہدیہ اوسیلہ قبولت کے برک انتظم و علمینہ اچاغ ایدیمسکی
مشعلات واقعی تشبہ اقلدہ بولدیغی در حال خرید معادہ ایدارلہ مذکور
مشعلت رضی ایون ایشو تقدیر کے ساتھ حالت علیحدہ معملاتی تکلیف ایدر

درازا معقول
نخستین علی
درازا معقول
بوسید

۱۹۰/۶/۰

میشاک ادا
مقابلہ ایدلورک
قلم مدبری و پامیزیک
امضاء

۰۲۶	۶۰		۱۵	۳۴	۱۶
-----	----	--	----	----	----

Türkiye
Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Kanunlar Müdürlüğü Başkatipliği
Ankara: 20/11/1340 [20 Kasım 1924]

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,
Evrâk-ı havâdisde görüldüğü üzere İç İşler Bakanlığı'nın yüz elli kadar
köyde nâhiye teşkîlâtı yapacakmış. Denizli Vilâyeti'nin Tavas Kazâsı'na bağlı
Kızılcabölük ve Garbî Karaağaç [Acıpayam] Kazâsı'nın Kızıllhisar [Serinhisar]
köyleri ile Çal Kazâsı'nın Kaklık köyü ahâlîsi son derecede çalışkan zamâna
göre üretim ve yeniliklere açık Kızılcabölük ve Kızıllhisar köyleri bin beşer yüz
hâneli, pazar kurulur ve belediye teşkîlâtı mevcûttur. Kaklık köyü ise Demiryolu
istasyonuna sahip bir köydür. İşbu üç köyde nâhiye teşkîlâtı yapıldığı takdirde
bu köylerin civâr köyler halkının âsâyişin muhâfazası itibârıyla da refah ve
saâdetlerine sahip olacağı kanâatinde bulunduğumdan nahiye teşkîlâtları işbu üç
köyde de kurulması için İçişleri Bakanlığı'na teblîğini arz ve teklîf eylerim.

17/11/[1]340. [17 Kasım 1924]

Denizli Milletvekili Yusuf [Başkaya]

20/11/[1]340/[20 Kasım 1924]

Adliye Vekili'nin Denizli'ye teşrifleri Hatırası; Foto: Dündar
[Adalet Bakanı'nın Denizli'yi şereflendirdiğini anısına; Foto: Dündar]

İsmet İnönü ile birlikte

Milletinin işlerini severek ve zevkle yapan, halkın sevgisini ve saygısını kazanan Yusuf Bey, 110 kilo ağırlığında 1. 80 boyu ile oldukça sakin ve samimi bir kişiliğe sahipti. Altı çocuğu olan Yusuf Başkaya, Denizli Milletvekili iken rahatsızlanarak 22. 06.1945 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi törenle İlbadi Büyük Mezarlığı'na defnedilmiştir.

DOÇEV

Yaşanabilir Bir Dünyayı Paylaşmak Dileğiyle...

DOÇEV Tebrik Kartları

Yakınlarınızın ve müşterilerinizin özel günlerini, fidan bağışlayarak kutlayın...

Bayram ve yılbaşı gibi özel günlerin fidan bağışı yaparak kutlamak amacıyla hazırlanmış olup, kart ve zarf tasarımında fidan bağışı yapan firmanın logosu da yer alır.

Davetiyelerde Fidan Bağışı

Davetiyelerde fidan bağışlayın mesajı ile çevre dostu etkinlikler...

Nikâh, sünnet düğünü, açılış davetiyeleri ve vefat ilanlarında, DOÇEV'e fidan bağışında bulunulması yönünde mesajın yer aldığı uygulama.

DOÇEV Nikâh Fidan Sertifikası ve Magnet'i

Misafirleriniz adına doğaya fidan bağışlayın...

Nişan, nikâh, düğün gibi özel günlerde, misafirler adına fidan bağışlanması ve fidan bağış açıklamasının yer aldığı sertifika veya yaprak formundaki magnetin katılımcılara dağıtıldığı uygulamadır.

DOÇEV Çelenk ve Sertifika Hizmetleri

Nişan, nikâh, düğün, sünnet düğünü, vefat, açılış gibi etkinliklere çelenk ve sertifika gönderme hizmetidir.

"Zeybekler" İbrahim Çallı